

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA
Katedra cestovního ruchu

Transkulturní rozdíly v destinaci cestovního ruchu

bakalářská práce

Autor: Veronika Havlíčková

Vedoucí práce: PhDr. Eva Půlkrábková

Jihlava 2010

Anotace

Bakalářská práce se zabývá zkoumáním odlišností v kultuře vybrané destinace – Portugalska. Jejím cílem je popis relevantních rozdílů v kultuře projevu a jejich praktické využití v turismu. V první části je vybraná země celkově charakterizována, druhá se zaměřuje na specifické odlišnosti severu oproti jihu. Třetí část zaznamenává difference mezi Portugalskem a Českou republikou. Interpretuje získané poznatky ze studijního pobytu v rámci projektu Erasmus na Instituto Politécnico de Viana do Castelo. Součástí studie je porovnání znalostí a informovanosti studentů IPVC o České republice a studentů VŠPJ o Portugalsku.

Klíčová slova

Portugalsko, Portugalci, Česká republika, Češi, kultura

Anotation

My bachelor thesis deal with differences in culture of chosen destination, Portugal. Its main goal is a description of relevant differences in the culture of speech, and their practical usage in tourism industry. The chosen country is generally characterized in the first part, while the second part focuses on specific differences in the north and the south. The third part notes differences between Portugal and the Czech Republic. It interprets the experience learned from an intership from Erasmus in the Instituto Politécnico de Viana do Castelo. The last part of the study is a comparisson of knowledge and awareness of IPVC students about the Czech Republic, and VSPJ students about Portugal.

Kay words

Portugal, Portuguese, Czech Republic, Czechs, culture

Poděkování

Tímto děkuji vedoucí mé bakalářské práce, paní PhDr. Evě Půlkrábkové, za cenné rady, připomínky, trpělivost a metodické vedení práce.

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Souhlasím s umístěním bakalářské práce v knihovně VŠPJ a s jejím užitím k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě VŠPJ .

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje AZ, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom/a toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše), z výdělku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 19.5.10

.....

Podpis

Obsah

Úvod.....	7
1. Portugalsko – základní údaje	8
1.1 Geografie a administrativní rozdělení	8
1.2 Podnebí.....	10
1.4 Jazyk.....	10
1.4 Lisabon.....	11
1.5 Obyvatelstvo.....	11
1.6 Historie	12
1.6.1 Zámorské objevy	13
1.6.2 Španělská nadvláda.....	14
1.6.3 Dynastie Bragança a vznik první republiky.....	15
1.6.4 Republika, Salazarova nadvláda a současnost.....	17
2. Sever versus jih	19
2.1 Porto e Região Norte	19
2.1.1 Porto a Vila Nova de Gaia	19
2.1.2 Parque Nacional Peneda-Gerês.....	20
2.2 Algarve	22
2.2.1 Arabský vliv.....	22
2.2.3 Cestovní ruch a turistické atrakce	23
3. Úvod do praktické části.....	24
3.1 Kulturní a sportovní vyžití	24
3.1.1 Tradiční hudba	24
3.1.2 Náboženství a poutní místo Fátima	25
3.1.3 Kavárny a bary.....	26
3.1.4 Noční život a zábava.....	27
3.1.5 Národní sport	27
3.2 Volný čas a dovolená	29
3.3 Tradiční ubytování	29
3.4 Azulejos.....	30

3.5 Portské víno a korkový dub	31
3.6 Vztah k cizincům a imigrantům	33
4. Erasmus 2008	35
4.1 Viana do Castelo	35
4.2 Instituto Politécnico de Viana do Castelo a studium na ESTG.....	37
4.2.1 Výzkum o informovanosti studentů IPVC a VŠPJ	38
Závěr	57
Zdroje	59

Úvod

Pojem kultura je ve slovníku cizích slov¹ definován jako „souhrn hmotných a duchovních hodnot vytvořených lidstvem.“ Zahrnuje několik sdílených faktorů, jako náboženství, historie, tradice, zvyky, jazyk, způsob vyjadřování, umění, nebo např. styl oblékání. Je nedílnou součástí identity každého jedince, který prostřednictvím svého projevu, dává najevo, jaké skupině vlastně patří.

Charakter každé kultury je dán prostředím, ve kterém se vyvíjí. Pásková a Zelenka ve Výkladovém slovníku cestovního ruchu (2002)² kulturu ještě rozlišují na „národní, což je systém zkušeností, naučených vzorců chování a hodnot, sdílených obyvateli stejné národnosti, a mezinárodní, jenž označuje kulturní tradice, které přesahují národní hranice.“

Portugalská kultura je často přirovnávána ke kultuře španělské nebo italské. Všechny tyto státy patří do jižní Evropy a Španělsko je dokonce jediným portugalským sousedem, se kterým sdílí hranice. Proto se často stává, že je nejzápadnější země kontinentální Evropy spojována právě těmito dvěma státy. Pozdní příchody, dostatek času, vášně pro fotbal, pořádání festivalů a slavností jsou společnými a typickými rysy jižanského temperamentu. Přesto existují vlastnosti, kterými se Portugalci od ostatních odlišují.

Tato bakalářská práce je zaměřená právě na Portugalsko a jeho kulturu. Mou hlavní inspirací pro zpracování tohoto tématu byl Erasmus pobyt na tamní škole ve Vianě do Castelo. Cílem práce je, na základě mých vlastních zkušeností a teoretických znalostí, popsat relevantní odlišnosti v kultuře projevu a jejich praktické využití v turismu. Teoretická část seznamuje s geografickými, historickými a demografickými aspekty a vymezuje difference mezi dvěma nejodlišnějšími regiony v zemi. Praktická část se orientuje na poznatky získané během pěti měsíčního pobytu ve vybrané destinaci. V práci byla použita metoda písemného a osobního dotazování.

¹ http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=kultura

² PÁSKOVÁ, Martina; ZELENKA, Josef. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Česká republika : Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. 448 s.

1. Portugalsko – základní údaje

1.1 Geografie a administrativní rozdělení

Portugalsko leží v jihozápadní části Evropy. Na Pyrenejském poloostrově, který sdílí společně se Španělskem, Andorou a Gibraltarem, zaujímá okolo 15 % plochy. Na severu a východě hraničí pouze se Španělskem, na západě a na jihu s Atlantským oceánem. Jedná se o nejzápadnější zemi kontinentální Evropy. Svou celkovou rozlohou, 92 080 km², se podobá České republice. Jeho součástí je i souostroví Azorů a Madeiry.

Atlantik omývá něco málo přes 940 kilometrů kontinentálního Portugalska. Společně se všemi ostrovy tvoří portugalské pobřeží celkem 1 794 kilometrů, z čehož je téměř polovina pláží. Hranice se Španělskem jsou dlouhé 1 214 kilometrů.

Rozmanitost portugalského reliéfu je v Evropě ojedinělá. Do severovýchodní části a částečně i do provincie Alentejo, proniká náhorní plošina ze Španělska, která směrem k oceánu klesá až po nížiny. Sever je charakteristický drsnou krajinou, vhodnou pro zemědělství, zejména pro pěstování vinné révy. Vydatné srážky podporují zalesňování. Díky povětrnostním podmínkám a místy bouřlivému Atlantiku je sever vhodným krajem pro surfování.

Nejdelší řeka Tejo, která pramení ve Španělsku, tvoří přirozenou hranici mezi severem a jihem. Právě jižní provincie Alentejo a Algarve se vyznačují planinami, rovinami a nížinami. Výjimku tvoří již zmiňovaná východní část Alenteja a dvě pohoří Serra do Caldeirão a Serra de Monchique, jejichž vrcholy nepřesahují 905 metrů. Pobřeží je asymetrické, členité se skalami, útesy i klidnými písčnými plážemi.

Azorské ostrovy tvoří skupina 9 ostrovů – São Miguel, Santa Maria, Terceira, Graciosa, São Jorge, Pico, Corvo, Flores a Faial. Nacházejí se uprostřed Atlantského oceánu a společně s Madeirou, Kapverdskými, Kanárskými a dalšími ostrovy východní Afriky jsou součástí biogeografického regionu Makaronézie. Tyto ostrovy jsou vulkanického původu, nikdy nebyly součástí žádného kontinentu a z důvodu své odlehlosti na nich žijí a rostou vzácné endemické druhy.

Souostroví Madeira se skládá ze dvou hlavních ostrovů – Madeira a Porto Santo. Další ostrovy Desertas a Selvagens jsou pusté a nikdo je neobývá.

Nejvyšší hora Ponta do Pico je vysoká 2 351 m a nachází se na ostrově Pico, jenž je součástí Azorů. Nejvyšším bodem kontinentálního Portugalska je 1 993 m vysoká hora Torre v pohoří Serra da Estrela.

Obrázek 1 Mapa Portugalska

Zdroj: http://www.wordtravels.com/images/map/Portugal_map.jpg

Země je rozdělena do 11 provincií: Minho, Douro Litoral, Trás-os-Montes e Alto Douro, Beira Litoral, Beira Alta, Beira Baixa, Estremadura, Ribatejo, Alto Alentejo, Baixo Alentejo a Algarve, a dvou Regiões Autónomas (autonomních oblastí), Madeira a Azorské ostrovy.

Další dělení je do 18 distritos (okresů) - Viana do Castelo, Braga, Vila Real, Bragança, Porto, Aveiro, Viseu, Guarda, Coimbra, Castelo Branco, Leiria, Santarém, Portalegre, Lisboa, Setúbal, Évora, Beja a Faro.

Investimentos, Comércio e Turismo de Portugal (ICEP) pro lepší orientaci rozdělilo Portugalsko na sedm turistických oblastí – Porto e Região Norte (Porto a sever Portugalska), Região Centro (Střední Portugalsko), Região de Lisboa (Lisabon), Alentejo, Algarve, Madeira a Açores (Azorské ostrovy).

1.2 Podnebí

Portugalské podnebí je ovlivněno zeměpisnou polohou, reliéfem a ve značné míře i Atlantským oceánem. Právě vliv Atlantiku se projevuje hlavně na severozápadě, kde je počasí mírnější, vlhčí a spadne zde nejvíce srážek. Proto je zdejší krajina zelenější a úrodnější než kdekoli jinde. V létě se průměrné teploty pohybují okolo 19 °C. V zimním období fouká studenější vítr, přesto rtuť teploměru kolísá okolo 12 °C. Během roku nedochází k markantním teplotním výkyvům.

V severovýchodní části leží pohoří Serra da Estrela. Vyznačuje studenými zimami, sněžením a nízkými teplotami, které mohou klesnout až pod bod mrazu. Od ledna do března zde probíhá lyžařská sezóna.

Jih spadá do subtropického pásu, jehož klima je ovlivňováno teplými mořskými a vzdušnými proudy ze severní Afriky. Převládá suché a teplé počasí po celý rok. Nejteplejší oblastí v celém Portugalsku je v Alentejo. Teploty zde šplhají až k 40 °C. V ještě jižněji položeném Algarve teplota v zimě neklesá pod 15 °C a naopak v létě nabývá v průměru 28 °C.

Lisabon i střední Portugalsko se pohybují na pomezí těchto dvou extrémů. Počasí je teplé, ale teploty nešplhají tak vysoko, jako na jihu. V zimě je poměrně chladno, nejvíce srážek padá od listopadu do ledna.

1.4 Jazyk

Portugalština patří do skupiny románských jazyků a spadá do galorománské větve. Pochází z latiny, kterou na Pyrenejský poloostrov přinesli římsí vojáci ve 3. století. Její vývoj byl ovlivněn mnoha národy, které se v Portugalsku usazovaly a snažily se ho ovládnout. Po světě se začala šířit od 15. století, tedy v době zámořských objevů, kde byl její další rozvoj ovlivněn místními jazyky a dialekty.

Kořeny „moderní portugalštiny“ spadají do 16. století. Právě v tomto období byla sepsaná první kniha portugalské gramatiky. Než se jazyk transformoval do dnešní podoby, převzal spoustu slov především z klasické latiny a řečtiny.

Portugalština je oficiálním jazykem v osmi zemích světa (Portugalsko, Brazílie, Princův ostrov a Ostrov sv. Tomáše, Mosambik, Angola, Kapverdské ostrovy, Guinea-Bissau a Východní Timor). Společně s emigranty žijícími v zahraničí hovoří portugalsky kolem 210 milionů lidí a tím se dostává do první desítky nejpoužívanějších jazyků na světě.

1.4 Lisabon

Hlavní město stojí na sedmi pahorcích ve střední části Portugalska. Protéká jím nejdelší řeka Tejo. Během objevitelské éry v 15. století byl Lisabon jedním z nejdůležitějších center Evropy. Jako přístavní město mělo stěžejní význam v obchodování se surovinami, které sem byly dováženy ze zámořských kolonií. Jednalo se zejména o koření z Asie, diamanty z Afriky a zlato z Brazílie. Na počest odvážným námořníkům byla v manuelském slohu postavena Torre de Belém. Věž stojí u řeky a v její blízkosti se vykládalo to, co mořeplavci přivezli.

Lisabon žije kulturou. Divadla, kina, tradiční festivaly, slavnosti, koncerty a nesčetné množství kaváren, restaurací, barů a nočních klubů to jen potvrzuje. V Lisabonu se nachází na 42 muzeí a přes 70 kostelů. Nejslavnější lisabonskou památkou je Mosteiro dos Jerónimos (Kláster svatého Jeronýma), jež je společně s Torre de Belém zapsán na Seznamu světového kulturního dědictví. Další významné místo ze seznamu UNESCO se nachází asi 25 kilometrů od hlavního města. Královské letoviště Sintra se rozkládá na kopcích Serra de Sintra. Město obklopuje několik panství s honosnými vilami a paláci, z nichž některé pocházejí už z období 8. století a pyšní se maurskými prvky.

Lisabon je jedním z nejnavštěvovanějších míst v Portugalsku. Hned po Algarve má druhou největší nabídkou ubytovacích kapacit (21,4 %). Turisté, kteří zde stráví noc v hromadných ubytovacích zařízeních, přijíždějí nejčastěji ze zahraničí. V roce 2008 byl jejich podíl 71 %, zbylých 29 % tvořili Portugalci.

1.5 Obyvatelstvo

V 60. letech žila většina obyvatel na venkově a živila se tradičním zemědělstvím. Z důvodu vysoké porodnosti, odvodu mladých mužů do války a nedostatku peněz se lidé začali poohlížet po lepším životě. Začala vlna migrace do větších měst i do zahraničí – zejména pak do Francie a Německa.

Demografické osídlení Portugalska je asymetrické. Největší část populace se usadila podél Atlantského oceánu, hlavně v Lisabonu a Portu, kde žije více než 40 % obyvatel pobřežního pásma. Poté následují města jako Braga, Aveiro a Leira, včetně jejich okolí, nebo turistická oblast Algarve.

Porovnáme-li Portugalsko a Českou republiku, tak i v počtu obyvatel si jsou tyto země velice podobné. Podle údajů CIA, k červenci 2009 čítala portugalská populace 10 707 924 obyvatel, což jí staví na 76. nejlidnatější zemi světa. Česká republika se umístila na 80. místě s 10 211 904 obyvateli. Díky své izolovanosti je Portugalsko z hlediska struktury populace spíše homogenním státem. Portugalci jsou bezesporu dominantní skupinou a pouze okolo 500 000 příslušníků je jiné národnosti. Nejpočetnější etnickou skupinou jsou Afričani, kteří sem přijeli z bývalých kolonií, zejména z Kapverdských ostrovů a Guinei Bissau. Dále to jsou Brazilci a obyvatelé z Východní Evropy, nejčastěji z Ukrajiny a Moldávie.

1.6 Historie

Portugalsko patří mezi nejstarší státy na světě. Je to různorodá země, jejíž vývoj byl ovlivněn mnoha národy, které ho chtěly ovládat. Díky své poloze na samém konci Evropy zůstalo po dlouhá léta mimo dosah zbytku kontinentu, přesto se ale stávalo častým cílem nájezdníků.

Severní a západní část země byla z počátku ovlivňována keltskými osadníky, kteří zde po sobě zanechali tzv. *citânias*, neboli opevněná sídliště městského typu. Kdežto na jihu u Středozemního moře se na krátkou dobu usadili Řekové a Kartaginci. Ti byli v druhé punské válce (218–202 př. n. l.) poraženi Římany a tak nastala éra budování infrastruktury, zejména silnic a mostů, velkých zemědělských statků a šíření křesťanství.

Významnou roli v portugalské historii sehráli i Maurové, jejichž kultura se projevila především v oblastech Algarve a Alentejo. I přesto, že se po nich nedochovala žádná stavba, můžeme se setkat alespoň s pozůstatky hradů a pevností např. ve městě Lagos, zbytky zdí, oblouků nebo soškami a užitkovými předměty. Díky nim se rozvinula keramika, zvláště výroba ozdobných kachlíček, tzv. *azulejos* (více v kapitole 3.4 Azulejos), které zdobí jak majestátní stavby ve velkých městech, tak venkovské domy

po celé zemi. Roku 1045 byla zahájena *reconquista*, která trvala až do dobytí Algarve v roce 1249. Na jejím koci většina muslimů odešla nebo byla přinucena k otroctví a pokud nepřešla ke křesťanství dobrovolně, byla k tomu donucena. Na základně mísení obyvatelstva docházelo i k postupnému sjednocování jazyka a stovky portugalských slov jsou stavěny na bázi arabštiny.

V 80. letech 13. století začalo Portugalsko díky vládě krále Dionise vzkvétat. Tento kulturně orientovaný panovník založil na podporu vzdělanosti univerzitu v Lisabonu, protože ta byla doposud omezena pouze na kněze. Univerzita byla v roce 1309 přemístěna do Coimby. Dionis se zaměřil i na rozvoj mezinárodního námořního obchodu. Nechal založit Obchodní burzu v Portu a zajistil obchodní styky s významnými evropskými velmocemi jako např. Anglie a Francie, stabilizoval východní hranice s Kastilií, v pobřežní oblasti u města Leiria nechal vysadit jehličnaté lesy, které byly během zámořských objevů využity jako zdroj dřeva pro stavbu lodí.

1.6.1 Zámořské objevy

Portugalci považují éru zámořských objevů za nejslavnější mezník ve svých dějinách. Vždyť to bylo právě oni, kdo vybudoval první zámořskou koloniální říši, kdo se odvážil vyplout na širé moře a budoval nové typy lodí. Přesto se samozřejmě nemohlo přenést Španělsko a začalo Portugalsko v objevování následovat. Tak se vzájemná rivalita mezi nimi ještě více prohlubovala.

Po dobytí muslimské pevnosti Ceuta v Maroku Jindřichem Mořeplavcem, získalo Portugalsko dobré místo jak k dalším tažením, tak i výbornou strategickou pozici na výboje proti muslimům a ochranu Algarve, kde se Jindřich stal guvernérem. Ve městě Sagres založil námořní školu a po 40 let z něj vysílal zámořské výpravy, z nichž se ani jedné nezúčastnil. Do města si zval nejlepší stavitele, kartografy a astronauty, aby objevitele zajistil dostatečným vybavením pro daleké cesty. Jindřich se zasloužil o znovuoobjevení Madeiry, Azorských a Kapverdských ostrovů. Nejdále se však jeho námořníci dostali do Sierra Leone.

Portugalci patří do první linie nejlepších mořeplavců, kteří se zasloužili o objevení dalekých zemí a poznání světa. Roku 1487 Bartolomeu Dias vyrazil na cestu podél pobřeží západní Afriky, objevil mys Dobré naděje a zároveň i cestu do Indického

oceánu. 1497 odjíždí Vasco da Gama na cestu do Indie přes Mosambik, který se tímto stává další portugalskou kolonií. Tato výprava nabývá stejného významu jako Kolumbova cesta za objevení Ameriky. Další významnou postavou v námořní historii je Pedro Álvares Cabral, objevitel Brazílie v roce 1500 a v neposlední řadě to byl Portugalec, Fernão Magalhães, kdo podnikl první cestu kolem světa, dokázal, že země je kulatá a pojmenoval Tichý oceán, i když pod španělskou korunou.

V tomto období se Portugalsko stalo nejbohatší zemí v Evropě a za vlády krále Manuela I., vnuka Jindřicha Mořeplavce, po němž je pojmenován i architektonický sloh, se jeho význam ještě pozvedl. Kolonie byly hlavním zdrojem surovin. Z Azorských ostrovů se dováželo obilí, z Kapverd cukrová třtina, z Indie zlato, koření z Orientu, otroci z Afriky, tmavé dřevo *pau-brasil* a tabák z Brazílie.

Tato sláva však netrvala věčně. I když na venek Portugalsko představovalo bohatou a stabilní zemi, situace uvnitř se měnila k horšímu. Země vydávala soustu peněz na zámořské cesty, zemědělství ochabovalo, začaly se šířit nemoci a díky stěhování do dalekých kolonií se počet obyvatel rapidně snížil. Největší krize se projevila za vlády krále Sebestiãoa. V Lisabonu propukl mor, narůstala bída a lidé trpěli hladem. Roku 1578 se panovník rozhodl táhnout s 18 000 vojáky do Maroka a nastolit křesťanství. Tam ho čekala drtivá porážka a Sebestião zemřel spolu s dalšími 8 000 vojáky. Jeho prastrýc, kardinál Jindřich, vynaložil královské finance na vykoupení zajatců. Jelikož po sobě Sebestião nezanechal žádného potomka, stal se novým vládcem jeho strýc, Filip II. Španělský, který byl roku 1581 korunován Filipem I. Portugalským. A tak se země ocitla pod nadvládou svého jediného souseda.

1.6.2 Španělská nadvláda

Filip byl vůči Portugalsku více méně tolerantní, do země přivezl koncept personální unie, který byl prospěšný pro obě strany. Zachoval portugalskou státnost, legislativu, jazyk i měnu. Ale stejně jako mince má dvě strany, tak i tento dokument nezaručoval pouze výhody. Nepřátelské vztahy Španělska a Británie donutily Portugalsko přerušit diplomatické i obchodní styky s Anglií, což znamenalo stagnaci zahraničního obchodu, ale i útoky a obsazování kolonií Angličany a hlavně Nizozemci. Portugalsko tak přišlo o většinu svých kolonií. Začalo pronásledování kacířů, upalování a trestání lidí. V zemi panoval hlad a nouze a obyvatelstvo bylo nuceno vystěhovat se do Brazílie, nebo do

Španělska. Roku 1620 propukla epidemie tyfu, vybíraly se vysoké daně, ekonomická stabilita rapidně poklesla. Nizozemci napadali a postupně obsazovali Brazílii, což byla v 30. letech 17. století pro zbídačelé Portugalsko katastrofá. V srpnu 1628 vypukly v Lisabonu proti španělské nadvládě nepokoje, které se o rok později přesunuly i do zbytku země. Nakonec to byli Francouzi, kdo Portugalsku pomohl. Na trůn usedl vévoda z Bragançy, korunovaný jako João IV.

Tato historická pasáž se do portugalského povědomí zaryla velmi hluboko. Hrdý portugalský národ se nedokázal vyrovnat s cizí nadvládou a ztrátou těžce vydaného postavení v Evropě. Přesto, že unie trvala pouze 60 let, dodnes Španělům nemohou zapomenout léta bídy, hladu a ztráty kolonií, které s sebou vlády tří španělských králů přineslo.

1.6.3 Dynastie Bragança a vznik první republiky

I když povstání byla úspěšná, Španělé se Portugalska nehodlali jen tak vzdát. Jeho nezávislost uznali až 8 let po nástupu krále. Země se nadále topila v chudobě a až po objevení zlata v Brazílii na počátku 18. století, začalo svítat na lepší časy. To se projevilo nejen na ekonomickém růstu, ale i na výstavbě a výzdobě nových barokních kostelů. Rostoucí bohatství však přinášelo i zvyšující se marnotratnost. Příkladem je král João V. Dokonce i v období války o španělské dědictví nechával budovat honosné paláce a kláštery. Později se naštěstí objevil první ministr krále Josého I., markýz de Pombal, díky němuž se opět začal rozvíjet zahraniční obchod, reformoval školství a státní správu, zrušil obchod s otroky a byl to také on, kdo nejvíce pomohl Lisabonu při velkém zemětřesení roku 1755.

Období napoleonských válek se nevyhnulo ani Portugalsku. Už v roce 1801 Francie vyzívala, aby Portugalsko zpřetrhalo obchodní kontakty s Anglií a uzavřelo jí přístavy. To však odmítlo a tak Francie uzavřela koalici se Španělskem a vyhlásilo ultimátum. Portugalsko se ocitlo v překérní situaci. Stálo mezi dvěma zeměmi, z nichž si ani jednu nemohlo znepřátelit. I přes pomoc Britů bylo donuceno podepsat mírovou smlouvu, uzavřít Anglii přístavy a naopak je otevřít španělským a francouzským lodím. Britové do země vyslali válečné lodě na podporu bojů proti Francii. Ta na základě toho podepsala další smlouvu se Španělskem a Portugalsko mělo být nadobro zlikvidováno.

Od dob španělské nadvlády se Portugalsku nedostalo takového pokoření, jako když byl Lisabon obsazen francouzskými vojáky. Král João IV. s rodinou i s dvorem byli nuceni odjet do Brazílie. Už to vypadalo, že se tak stane, ale nakonec to byli opět Britové, kdo v roce 1811 zklíčenému Portugalsku pomohl vyhnat francouzská vojska zpět za španělské hranice. Král se mohl vrátit zpět do země a po jeho smrti usedl na trůn Pedro IV, který 7. září 1822 vyhlásil nezávislost Brazílie.

V letech 1828–1834 propukla občanská válka mezi stoupenci liberální ústavy Pedra IV. a jeho absolutistickým bratrem Miguelem. Miguel byl nakonec poražen a musel nadobro opustit zemi. Po Pedrově smrti na trůn usedá jeho dcera Marie, která se stejně jako její manžel jen málokdy prosadila.

Začaly vznikat politické strany a rozvíjela se dělnická hnutí. Díky předsedovi vlády Saldhandovi nastala modernizace infrastruktury, budovaly se silnice, přístavy a roku 1856 byla otevřena první železniční trať. O 11 let později byl vydán občanský zákoník a v roce 1869 bylo v Portugalsku i jeho koloniích zrušeno otroctví. Bohužel stále panovala chudoba, nestabilita, propukávaly epidemie cholery, žluté zimnice a tyfu. Do měst proudily davy venkovských obyvatel, kteří zde marně hledali práci. Nespokojenost byla stále větší, což vyústilo k převratu republikánů, při němž byla většina hlavních představitelů zatčena. Akce se sice stala neúspěšnou, ale král byl donucen vrátit se zpět do Lisabonu a problémy řešit. Při průjezdu městem byl zavražděn společně se svým synem a následníkem trůnu Luísem Filipem. Na trůn se tedy dostává jeho druhý syn, Manuel II, který byl při atentátu pouze postřelen. Při převratu byl ale svržen a jeho útěk do exilu 5. října 1910 znamenal vznik Portugalské demokratické republiky.

19. století je považováno za období chaosu a nestability. To ovlivnilo i kulturu, která se snažila udržet národního ducha, což se nejvíce dařilo literatuře. Vznikaly díla kritizující feudální přežitky, nevzdělanost a zabývala se sociálními tématy. Na vzestupu byla i hudba. V roce 1833 vznikla Filharmonická společnost a později i hudební konzervatoř. Z lidového projevu vyvstalo *fado*, melancholické písně, jež začaly ovlivňovat i instrumentální a literární tvorbu.

1.6.4 Republika, Salazarova nadvláda a současnost

Zavedení republiky probudilo v lidech naději na lepší časy. Republikánská strana, jež vyhrála volby, zavedla novou vlajku a hymnu, která byla odrazem touhy po staré slávě. Avšak realita byla poněkud jiná. Církev byla odtržena od státu a její vliv byl omezen. Rušily se náboženské skupiny a katolické sváty se nahrazovaly těmi státními. To nabouralo i školský a sociální systém, protože katolické školy přicházely o učitele a lidé závislí na charitě se ocitli naprosto bez pomoci.

Nábožensky založené Portugalsko pocíťovalo omezování, ale i další ekonomický a hospodářský úpadek. Začaly vznikat dělnická hnutí a odbory, zemi sužovaly stávky a nepokoje.

Nestabilitu v zemi podněcoval i fakt, že se za necelých 16 let vystříдалo 45 vlád. Po převratu v roce 1926 se Óscar Carmona stává novým prezidentem. Za vlády výrazně vstupuje do dějin neblaze proslulý profesor ekonomie, Anónio de Oliveira Salazar.

Salazar byl povolán do funkce ministra financí, které se zhostil s vysokým nasazením. Podařilo se mu vyrovnat rozpočet a tím postavit Portugalsko na nohy. V roce 1930 zakládá novou, politickou stranu *União Nacional* (Národní svaz), jejímž programem byl „*boj proti individualismu, socialismu a parlamentarismu. Bylo zřejmé, že toto politické těleso zakládá totalitní stát, v němž bude místo pouze pro režimní strany, organizace a instituce.*“ (8) O dva roky později se stal premiérem, a tak nastala éra dlouhých 36 let jeho vlády. Vyhlásil *Estado Novo*, neboli Nový stát, což znamenalo podporu nacionalismu, vznik politické policie na ochranu státu, cenzuru a postupné odstraňování opozice.

Na začátku druhé světové války prohlásil Salazar neutralitu. Bylo to jak z obav ze ztráty území, což se týkalo hlavně kolonií, tak i z nedostatečné výzbroje a válečných zkušeností. Přesto hrál předseda vlády na obě strany. Velké Británii, a později i Spojeným státům, pronajal azorské vojenské základny, zatímco Německo zásoboval wolframem. Vše odůvodňoval tím, že obchodování s oběma stranami je známka nestrannosti.

Salazarův režim přetrvával po válce i přes to, že se celá Evropa modernizovala a státy navracely nezávislost svým koloniím. Salazar tyto dva procesy zásadně odmítal. „Už na

počátku budování Nového státu sliboval stabilitu, nikoli rozvoj a blahobyť. Dekolonizace nepřipadala v úvahu z toho důvodu, že to byl právě obchod se zámořím, co vylepšovalo hospodářskou bilanci země.“ (8) Ale nátlak světových médií na Portugalsko, donutil Salazara v roce 1953 kolonie zrušit a dát jim status unitárních zámořských provincií. Nakonec to byly koloniální války, co zemi finančně nejvíce vyčerpávalo. Zemi sužovaly demonstrace, obyvatelstvo bylo nespokojeno a sympatizovalo s dekolonizací.

V roce 1968 nejstaršího diktátora v Evropě postihla mozková příhoda, která Salazara připravila o moc a o dva roky později se mu stala osudnou. K moci se dostává nová vláda, jež se snažila udržet kolonie, o které nakonec přišla. V roce 1973 získala autonomii Guinea-Bissau.

Zlomovou událostí byla levicově orientovaná karafiátová revoluce. Tu vedli důstojníci, kteří bojovali v koloniálních válkách. V květnu 1974 je vyšli podpořit i další obyvatelé. V létě následujícího roku se na venkově vzbouřili rolníci, kteří nesouhlasili s levicově orientovanou politikou a tím se i orientace revoluce obrátila a postupně dozněla. Zbývající kolonie, Mosambik, Kapverdské ostrovy, Angola a Svatý Tomáš a Princův ostrov, se také dočkaly své nezávislosti. Poslední tečka za dekolonizací bylo udělení nezávislosti Východnímu Timoru v roce 2002.

Opravdový zvrat nastává roku 1986, kdy se Portugalsko stalo členem Evropského hospodářského společenství, jehož dotace z evropských fondů znamenaly rychlý ekonomický rozvoj. V témže roce byl zvolen i první civilní prezident Mário Soares.

2. Sever versus jih

Pro Portugalsko je charakteristická jeho jedinečnost a různorodost od ostatních evropských zemí, ale i jednotlivé oblasti se od sebe značně liší. Ať už se jedná o historický vývoj, geografii, podnebí, přírodní podmínky nebo tradice a kulturu. Mezi severem a jihem jsou tyto rozdíly nejmarkantnější a těmi se také budou zabývat následující kapitoly.

2.1 *Porto e Região Norte*

Severní, věčně zelené, Portugalsko je nejúrodnější část země s mnoha tradicemi, které se dodnes dodržují. Dělí se na dva okresy – Minho a Trás-os-Montes. Charakteristickými rysy je hustě osídlené pobřeží Atlantského oceánu a hornaté vnitrozemí s vynikajícími podmínkami pro pěstování vína. Právě v údolí Rio Douro se nacházejí farmy a vinice, zaměřené na produkci celosvětově proslulého portského.

2.1.1 Porto a Vila Nova de Gaia

Porto leží u Atlantského oceánu na severním břehu řeky Douro. Se svými 420 000 obyvateli je druhým největším městem Portugalska a hlavním městem regionu. Jeho historie sahá až do středověku, do období, kdy bylo území římskou kolonií. Původní města na obou stranách Douro, Portus a Cale, daly základ nynějšímu jménu celé země.

Porto je nejprůmyslovějším městem v zemi. Kromě obchodu s vínem je velmi rozvinutá výroba keramiky, textilní a potravinářský průmysl. Jeho obyvatelé jsou známi svou pracovitostí. To potvrzuje i jedno staré přísloví, které praví: „Coimbra studuje, Braga se modlí, Lisabon se naparuje a Porto pracuje.“ Jestli je to stále pravda, je dnes těžké říci, ale mezi Lisabonem a Portem po staletí panuje rivalita. „*Lisabonci nazývali obyvatele Porta „tripeiros“ (držkožrouti). Toto označení má svůj historický původ v období zámořských objevů. V roce 1415 se Jindřich Mořeplavec připravoval na plavbu do marocké Ceuty a obyvatelé města mu darovali to nejlepší maso, co měli. Pro ně samotné zbyly pouze vnitřnosti – hlavně hovězí žaludek, proto ta přezdívka.*“⁽³⁾. Portané si toto označení nenechali jen tak líbit a na oplátku označili jižany za

„*alfacinhas*“ (salátožrouti). Dnešní podoba vzájemného soupeření se projevuje zejména ve fotbale, mezi kluby FC Porto a lisabonskou Benficou.

V Portu se nachází mnoho kostelů, zdobených alegoriemi z malovaných keramických kachlíček. Největší z nich je na barokním kostele Igreja do Carmo a zobrazuje legendu o karmelitánech. „*Mezi nejvýznamnější památky města spadá nejstarší kostel São Martinho de Cedofeita, jehož originální jméno („cedo feita“ znamená rychle udělaný) oslavuje pracovní tempo stavitelů*“. (1) Hlavním centrem Porta je náměstí Praça da Liberdade, které na jihu hraničí se čtvrtí Ribeira. Díky spleťtým uličkám, starým barevným domům, oslňujícím památkám a jedinečné atmosféře se tato oblast dostala na Seznam světového dědictví UNESCO.

„Za duševní základ úspěchu se v Portu označují občanské ctnosti houževnatost a touha po svobodě. V pozdním středověku prosadilo měšťanstvo po špatných zkušenostech se šlechtou privilegium, podle něhož se ve městě nesměl usadit žádný urozený člověk. Několikrát zde došlo k povstání proti přestupkům vrchnosti. Jako první město Portugalska se Porto roku 1891 vzbouřilo proti monarchii a od diktátora Salazara si udrželo výrazný odstup.“ (1)

Na druhé straně Doury se nachází Vila Nova de Gaia. Spojnici mezi ní a Portem představuje celkem sedm mostů, z nichž jeden byl navržen samotným Gustavem Eiffelem. Největším, a dalo by se říci, že i jediným lákadlem Vily Novy, je asi 24 vinných sklepů. Turisty vábí na krátkou prohlídku s výkladem o výrobě vína, jeho distribuci a na závěr jim nabídnou ochutnávku. Sklepy situované v blízkosti řeky, např. Sandeman nebo Calém provádějí prohlídky i ochutnávku za poplatek, kdežto např. Croft, který je umístěný uprostřed prudkého svahu, si žádný poplatek neúčtuje.

I když je Vila Nova de Gaia slavnějším Portem zastíněna, má něco, co jí závidí nejen obyvatelé ze severního břehu Doury – krásnější pohled přes řeku.

2.1.2 Parque Nacional Peneda-Gerês

Peneda-Gerês se nachází na samém severu a za španělskými hranicemi na něj navazuje Gerês-Xures. Díky nenarušeným ekosystémům, vzdělávacím a ekologickým hodnotám se stal v roce 1971 prvním, a dodnes jediným, národním parkem Portugalska. Zaujímá

plochu o 703 hektarech a zajímavé je, že pouze 7 % z nich je veřejným majetkem. Necelých 30 % tvoří soukromé pozemky a zbytek patří do společného vlastnictví.

Park tvoří čtyři pohoří – Serra da Peneda, Serra do Gerês, Serra do Soajo a Serra Amerela. Nejvyšší hora Nevosa dosahuje do 1 545 m n. m. Do nejvýše položených míst, tzv. vnitřních zón, je vstup zakázán. Vyskytují se zde nejvzácnější rostliny, jako např. dub panenský, různé druhy divokých lilií nebo v masivu Serra do Gerês roste endemit, gerêský kosatec. V Peneda- Gerês už jen vzácně žijí vlci iberijští, orli skalní, divoké kočky či malý divocí poníci tzv. „garranos“.

Typickým úkazem pro severní Portugalsko, zejména pak pro malé vesnice v národním parku, jsou „espigueiros“, které na první pohled připomínají velké hrobky. Přitom se jedná o kamenné sýpky, jež sloužily k uskladnění obilí. Jelikož národní park je považován za nejdeštivější oblast v zemi, sýpky jsou umístěné na vyvýšených pilířích, aby obilí chránily před vodou a hlodavci. Typický venkovský život a pohodu potvrzuje i fakt, že mezi jednotlivými espigueiros jsou natažené šňůry s prádlem a okolo volně pobíhají krávy dlouhohohé, ovce nebo kozy. *„Koním se dodnes kovají podkovy v začouzených kovárnách, do Serra da Peneda a Serra do Gerês se stále vyhání na pět měsíců dobytek na pastvu, a to dokonce za doprovodu celých vesnic.“* (4)

Obrázek 2 Espigueiros v Parque Nacional Peneda Gerês

Zdroj: Osobní archiv

Z hlediska cestovního ruchu je poměrně složité se po parku bez vlastního dopravního prostředku pohybovat. Autobusové spojení mezi jednotlivými vesničkami je nedostačující nebo vůbec žádné. Nevyzpytatelnost počasí a nemožnost stanovat mimo kempy může být pro backpacking a „nezávislou“ turistiku náročná záležitost. Přesto park nabízí spoustu turistických stezek, vyhlídek, tradičních událostí nebo možnost ubytování v tzv. Pousadas de Portugal.

2.2 Algarve

Původ jména sahá až do počátku 8. století, kdy sem ze severní Afriky začali přicházet Maurové. Al-Gharba, neboli Země na západě je místem, kde se dochovalo nejvíce důkazů o arabském vlivu. Algarve se rozkládá na samém jihu a je nejnavštěvovanější oblastí Portugalska. Za proslulými plážemi, golfem a celoročně slunečným počasím přijíždí turisté zejména z Velké Británie, Francie, Holandska a Německa.

Severní hranice Algarve sdílí s dalším portugalským regionem, Alentejo. Díky pohořím Serra do Caldeirão a Serra de Monchique, které tvoří přirozenou hranici mezi těmito dvěma regiony, si Algarve uchovává slunné a teplé klima po celý rok. Směrem na jih, až ke Středozemnímu moři, se rozkládají roviny. Právě jižní pobřeží je nejvyhledávanějším centrem zahraničních i domácích turistů.

2.2.1 Arabský vliv

„Arabská historie se i po osmi staletích od porážky Maurů odráží nejen ve jménech sídel, ale i v architektuře a gastronomii, a Algarve si tak i po vynuceném odchodu Maurů dokázalo podržet svou odlišnost.“ (2) Většina měst je postavena na bázi arabského stylu. Přesto, že se nedochovala žádná památka, vliv je patrný hlavně z architektonických prvků, jako jsou oblouky ve tvaru podkovy, arkády a dlážděné dvory. Tuto kulturu odrážejí i malé, na bílo natřené domy, které jsou nedílnou součástí právě zdejšího prosluněného regionu. Avšak nejpatrnějším znakem, jenž je možné spatřit nejen zde, ale po celém Portugalsku, jsou barevné kachličky.

2.2.3 Cestovní ruch a turistické atrakce

Cestovní ruch tvoří hlavní příjmy této oblasti, proto jsou zde poskytované služby na velmi vysoké úrovni. Pobřeží Atlantského oceánu má výborně zabezpečenou materiálně technickou základnu, jež tvoří dálnice a kvalitní silnice, množství luxusních hotelů, restaurací a klubů.

Algarve je proslulým rájem golfistů. Nabízí přes 30 golfových hřišť té největší kvality, umístěné maximálně 15 kilometrů od pobřeží. Hlavní golfová sezóna probíhá od konce podzimu do začátku jara. Díky teplému a mírnému počasí, jsou podmínky v tomto období pro hru ideální.

Místní pláže jsou lemované skalními útesy, jeskyněmi, oblouky a bizarními útvary červené a oranžovohnědé barvy. Ty nejznámější, hlavně u měst Portimão a Lagos, jsou v sezóně zaplněny masami turistů, přesto je možné najít i pláže naprosto osamocené. K nim je však přístup omezen na jedinou cestu, a to po moři.

Milovníci divokých zvířat, lagun, slaných bažin a dun si přijdou na své v přírodním parku Parque Natural da Ria Formosa. Park je domovem mnoha druhů vzácného ptactva, plazů jako např. chameleona obecného, který sem byl dovezen ze severní Afriky, nebo rysa pardálového, kdysi hojného po celé Evropě. Dnes se vyskytuje pouze zde.

V Algarve se nachází nejvíce ubytovacích kapacit z celého Portugalska (36,4 %), ve kterých se přespávají zejména turisté ze zahraničí (údaje z roku 2008 uvádějí 77,2 %). Nejčastěji tu tráví prázdniny a dovolenou Britové, Němci a Holanďané.

3. Úvod do praktické části

Od 7. února 2008 do 29. června 2008 jsem se zúčastnila pobytu na Instituto Politécnico de Viana do Castelo v severním Portugalsku. Na základě studijních poznatků a vlastních zkušeností je zpracovávána praktická část této bakalářské práce. V první části jsou zaznamenány aspekty, kterými se Portugalsko od České republiky odlišuje. Zaměřuje se především na oblast kultury, trávení volného času, tradice a životní styl. Druhá část stručně charakterizuje studium na IPVC a zjišťuje, jaké povědomí mají studenti cestovního ruchu na hostující škole o České republice a naopak, jakou představu mají studenti cestovního ruchu na VŠPJ o Portugalsku.

3.1 Kulturní a sportovní vyžití

3.1.1 Tradiční hudba

S Portugalskem je spojován směr, který je populární nejen v této zemi, ale jeho vyznavače nalezneme všude ve světě. Řeč je o tzv. fadu, což v portugalské znamená osud. Poprvé se objevilo až na počátku 19. století v chudých lisabonských čtvrtích Alfama a Mouraria, avšak jeho kořeny spadají až do středověku. Jedná se o melancholické žalozpěvy o slavné portugalské minulosti, stesku, ztrátě milované osoby, nešťastné lásce a vzpomínkách. Obvykle je jeden zpěvák doprovázen 12 strunnou portugalskou a španělskou kytarou. Fado celosvětově proslavila Amália Rodrigues, nejslavnější portugalská fadistka, která zemřela v roce 1999 a její tvorba dodnes nebyla nikým překonána.

„Portugalci tvrdí, že při zpěvu fada se cizinec vždy pozná. Prý ho nikdy nemůže pochopit a vychutnat, protože je zpíván slangem, se spoustou jinotajů, a v té jediné správné chvíli se nepřidá ke zpěvákovi. Někde uprostřed má fado část, není to refrén, kdy se ke zpěvačce přidávají všichni posluchači, a poslední verš doznívá v potlesku.“ (6)

Tento hudební žánr charakterizuje povahu, smýšlení a pocity portugalského národa. Dnes je možné fado zaslechnout v tradičních restauracích nebo na některém z koncertů, kde vystupují i ti nejlepší z nejlepších jako Mariza, Dona Rosa nebo Antonio Zambujo.

3.1.2 Náboženství a poutní místo Fátima

Drtivá většina Portugalců se hlásí k římskému katolictví (90 %) a v zemi se koná spousta náboženských poutí. Čím více na sever, tím jsou tyto akce brány vážněji a mnoho turistů se jich neúčastní. Poutě jsou provázeny průvody ke svatým místům a jsou doprovázeny různými slavnostmi a trhy.

Nejvýznamnější pout' se koná dvakrát ročně do Fátimy, v den prvního a posledního zjevení Panny Marie. Dne 13. května 1917 se desetiletá Lucia, devítiletý Francisco a sedmiletá Jacinta vydali pást ovce. Ve dvojím záblesku se jim zjevila paní, kterou později církev označila za Pannu Marii. Zjevila se celkem šestkrát, každého 13. dne v měsíci. Pověst o zjevení se rychle rozkřikla a do Fátimy přicházely davy lidí, aby tento zázrak viděly. Ale pouze tyto tři děti mohly Pannu Marii spatřit. Ta jim také sdělila tři proroctví, z nichž se některá opravdu stala. „*Podle dětí prorokovala brzký konec války a tvrdila, že pokud budou lidé nadále urážet Boha, čeká je brzy daleko horší válka. V dalším zjevení děti tvrdily, že viděly peklo a pekelná muka. V pozdějším proroctví Panna Marie promluvila o hrůze komunismu, když zmínila, že pokud se nevrátí Rusko k víře, rozšíří své zlé bludy po světě, a ty budou podněcovat války, pronásledovat církev, mučit nevinné lidi a způsobí utrpení papeže a zničení mnohých národů. Mimo jiné předpověděla i brzké úmrtí Jacinty a Franciska, kteří zakrátko podlehlí epidemii španělské chřipky.*“ [7] Třetí proroctví bylo natolik vážné, že jej Vatikán odmítnul zveřejnit. Stalo se tak až v roce 2000, kdy po atentátu na svou osobu promluvil papež Jan Pavel II. „*Děsivou vizi, kde jsou církevní hodnostáři a nevinní lidé hromadně zabíjeni i s papežem vojáky v polorozbořeném městě, církev prezentovala jako symbolický obraz osudu církve ve 20. století, jejím pronásledování totalitními režimy až po vyvrcholení spojené s atentátem na papeže Jana Pavla II., který byl spáchán právě 13. 5. v roce 1981.*“ [7]

Nebýt tohoto zázraku, byla by Fátima obyčejným asi 10.000 městečkem. Po roce 1917 se stala jedním z nejnavštěvovanějších poutních míst na světě. Ročně sem zavítá přes sedm milionů poutníků a toto číslo se každým rokem zvyšuje. Ve dnech prvního a posledního zjevení je koncentrace poutníků nejvyšší. Dnes je městečko spíše příkladem masového turismu než poklidným poutním místem. Množství hotelů, penzionů, restaurací a krámků se suvenýry to jen potvrzuje.

Portugalci, zvláště pak starší generace, jsou zbožní a věřící lidé. Proto zjevení ve Fátimě vnímají jako něco neobvyklého a někteří poutníci město navštíví i několikrát za život. Hlavně v době největších oslav je víra v zázrak nejsilnější. Přicházejí statisíce lidí, kteří absolvují i půlkilometrový úsek ke kapli po kolenou, protože doufají v uzdravení své nebo svých blízkých.

V tomto ohledu je Portugalsko s Českou republikou, kde je bez vyznání necelých 60 % obyvatelstva, neporovnatelné. Češi žádné hromadné či dokonce masové poutě nepodnikají. Dokonce ani o významných křesťanských poutních místech v Evropě, natož ve světě, nevědí.

3.1.3 Kavárny a bary

Portugalci jsou veselý národ a života si užívají naplno. S časem si hlavu nelámou a od toho se odvíjí i jejich denní režim. Ve městech se to jenom hemží kavárnami a bary, které se stávají centrem dění hlavně po ránu. Lidé sem chodí na kávu a tradiční zákusky před prací nebo pouze na „kus řeči“ s obsluhou nebo přáteli. Nad jedním šálkem dokážou prosedět hodiny a mluvit o fotbale, politické situaci nebo pouze rozjímat na sluncem zalité zahrádce. I když obchody obvykle otvírají mezi devátou a desátou hodinou, může se stát, že se paní prodavačka zapomene v nedalekém baru. Nikdo si ale nestěžuje, protože všichni vědí, že ranní posezení nad kávou je pro začátek dne důležité. Dokonce i každá sebemenší vesnička minimálně jedno to své *café* má, protože není nic lepšího než několikrát denně zajít na oblíbené místo a vychutnat si dobré pití a jedinečnou atmosféru.

„Káva je v Portugalsku opravdový fenomén. Jen málokdo ví, že země produkuje více než 2 000 značek, ale většina firem působí pouze na regionální úrovni.“ [5] Existuje několik variant přípravy a pro mnohé cizince je těžké se z počátku v nabídce orientovat.

Mezi základní druhy patří *um café* nebo *uma bica*, což je malé espresso, *café pingado*, malé espresso s pár kapkami mléka, *café garoto* – káva s mlékem, *café meia com leite* – velký hrnek kávy s mlékem v poměru 1:1, *um galão* – sklenice mléka s trochou kávy, která se nejčastěji podává ke snídani. Portugalci jsou takovými milovníky, že si dopřávají i několik šálků denně a nepohrdnou jím ani uprostřed noci. V tento čas je oblíbené *um café descaféinado*, neboli káva bez kofeinu.

3.1.4 Noční život a zábava

Přátelští Portugalci se rádi baví a užívají života. Nejraději tráví volný čas se svou rodinou a přáteli. Scházejí se na kávu v oblíbeném baru nebo zajdou na sklenku dobrého vína. Velmi oblíbená, zejména mezi muži, jsou posezení v restauracích a sledování fotbalu.

Portugalci jsou velkými labužníky a rádi chodí na dobré jídlo do restaurací nebo připravují velkolepé večeře u sebe doma, na které pozvou celou rodinu a přátele. Preferují kořeněná jídla, telecí a vepřové maso, ryby (hlavně tresku), plody moře, husté polévky. Jako přílohu nejčastěji používají hranolky, rýži a nesmí chybět ani zeleninový salát. Potrpí si také na sladké dezerty z vaječných žloutků a spoustou cukru. Hlavním jídlem dne je večeře. Jelikož čas v Portugalsku plyne jinak než v České republice, Portugalci obvykle večeří mezi půl devátou a desátou hodinou a od toho se odvíjí i otevírací doba místních restaurací.

V Portugalsku je téměř nemožné najít hospodu, která by se podobala té naší. Před tím, než mládež vyrazí na diskotéku nebo do klubu, posedává v music barech. Ty zpravidla zavírají okolo jedné hodiny ranní. Poté se pokračuje do již zmiňovaných nočních klubů, kde hudební party začínají mezi jednou a druhou hodinou. Končí se okolo osmé hodiny, ale není to pravidlem. Záleží hlavně na tom, kolik lidí v klubu je a jestli se dobře baví.

Na diskotékách se nejčastěji pijí míchané drinky, jejichž rozmanitost nezná mezí. Navíc s nějakým odměřováním se obsluha baru nijak zvlášť netrápí a alkohol lije do sklenic a panáků podle svého uvážení. Pivo je dalším oblíbeným alkoholickým nápojem. Obvykle se točí do plastových kelímků o dvou deci, až po okraj a bez pěny nebo se podává v lahvích. Nejznámější značky jsou Super Bock a Sagres.

3.1.5 Národní sport

Fotbal je v Portugalsku neobyčejně populární. Když se podíváme do historie, tak k celonárodnímu nadšení přispělo první fotbalové mistrovství, konané v roce 1906. To dalo podnět k tomu, že větší města prakticky „musela“ mít svůj vlastní fotbalový tým. Dnes už je to téměř povinnost každé vesnice.

Mezi nejpopulárnější týmy v zemi patří Sporting Clube de Portugal, FC Porto a SL Benfica. Většina fotbalových fanoušků se přiřazuje právě k těmto mužstvům. Portugalsko produkuje výborné hráče jako je např. Deco, Luís Figo, Nuno Gomes nebo Crisitano Ronaldo, který patří do první pětky nejlepších fotbalistů světa. A na to jsou Portugalci obzvláště pyšní. Hrdost na výborné hráče s nimi český národ sdílí. I my se totiž můžeme pochlubit esy, jako je Pavel Nedvěd, Petr Čech, Tomáš Rosický či Karel Poborský.

V každém baru v zemi je minimálně jedna televize a kdykoli se hraje nějaký zápas, nesleduje se nic jiného. Portugalci jsou vášnivými fanoušky, ať už sedí doma u televize, v baru nebo fotbal sledují na náměstích či v ulicích na plátně nebo přímo na stadionu. Jejich tváře jsou plné vzrušení a často se nebrání slzám štěstí ani zklamání. Zvláště emotivně prožívají fotbalové události, ve kterých je jejich země zastoupena. Mistrovství Evropy v roce 2004 se řadí mezi ty největší z nich. Portugalsko bylo hostující zemí a překvapivě skončilo až na druhém místě, za vítěznými Řeky.

Během pobytu na Erasmu jsme byli svědky toho, jaké to doopravdy je, když Portugalci slaví vítězství i snášejí porážku. V červnu 2008 se totiž konalo další Mistrovství Evropy. Ulice Viany do Castelo byly zaplněny fanoušky s pomalovanými obličejí, oblečení v dresech národního týmu, s vlajkami a šálami kolem krku. Hlavní Avenida byla téměř neprůchodná, jelikož se v dolní části u řeky promítal zápas na plátně. Bary, kavárny a restaurace byly zcela zaplněny. 11. června odpoledne jsme zavítali do studentského baru BA na náměstí Praça da República s tím, že se také podíváme na zápas Portugalsko vs. Česká republika. Jen, co jsme usedli, hromadně jsme začali diskutovat o zápase, v jehož průběhu se projevilo stejné nadšení a sympatie pro tento sport. Během bouřlivého fandění, jásotu i zklamání a rozčilení z neproměnných šancí, se pilo pivo a nikoho ani nenapadlo odtrhnout oči z obrazovky. Pro nás byl výsledek 3:1 nepřijatelný, ale Portugalci jásali nadšením. Následovaly bouřlivé oslavy, lidé vběhli do ulic, křičeli a zpívali. Oslavy probíhaly do časných ranních hodin a nechyběl ani ohňostroj. Druhý den ve škole ani nikoho nepřekvapilo, že třídy a přednáškové sály jsou poloprázdné.

Naproti tomu, když bylo Portugalsko vyřazeno Německem už ve čtvrtfinále, znamenalo to neskutečné zklamání. Lidé se rozešli do svých domovů a ti, kteří zůstali, smutně

popíjeli pivo z plastových kelímků nebo rozčileně mluvili o tom, jak hra měla probíhat, aby se dosáhlo vytouženého vítězství.

3.2 Volný čas a dovolená

Portugalci tráví svůj volný čas a dovolené jinak, než je zvykem v České republice. Pro nás Čechy je stále typická obliba chataření a chalupaření. Tato forma rekreace už není spojena pouze s kutilstvím a prací na zahradě. Chaty jsou stále více využívány k odpočinku od městského ruchu a k aktivnímu trávení volného času na venkově. Mezi lidmi všech věkových kategorií je stále populární vodáctví, turistika a cyklistika. Co se týče cestování do zahraničí, Češi oproti Portugalcům dost často vyjíždějí za hranice státu.

V Portugalsku se nikam nespěchá. Pozdní příchody jsou na denním pořádku a s plánováním si nikdo hlavu neláme, ani pokud se jedná o dovolenou. O víkendech často Portugalci jezdí s rodinami nebo přáteli do parků nedaleko přírodních rezervací, které jsou obvykle vybavené místy k sezení a jsou vhodné pro piknik a grilování. Při jídle si otevrou láhev dobrého vína, povídají, hrají si s dětmi a domácími mazlíčky.

Když už se vydají na delší dovolenou, často volí tuzemsko. Jak sami říkají, vše co potřebují, ve své zemi najdou. Písečné pláže nejen v celoročně slunném Algarve, nejlepší surfařské oblasti v Evropě (zejména na pobřeží Atlantiku), nádherné přírodní parky, historická města a památky, ale i lyžařská střediska v pohoří Serra da Estrela.

Pokud se rozhodnou strávit dovolenou ve své zemi, nejčastěji volí Algarve. Jezdí sem na prázdniny, prodloužené víkendy nebo svátky. Algarve má výbornou základnu pro volný čas. Nabízí dlouhé písečné pláže, teplé a klidné moře, stále počasí, spoustu hotelů, klubů, diskoték, restaurací a barů ve všech letoviscích i na samotných plážích. Právě proto je nejjihnější část Portugalska nejvíce vyhledávána jak mezi místními, tak i zahraničními turisty.

3.3 Tradiční ubytování

Pousadas de Portugal jsou státem zřizované luxusní hotely, situované v historických hradech, tvrzích, bývalých klášterech a palácích. Všechny jsou umístěny a spravovány v různých regionech, s cílem co nejvíce vystihnout charakter, tradice a kulturu dané

oblasti. Jejich vzhled, nábytek i doplňky jsou navrženy tak, aby odpovídaly místním zvyklostem a co nejvíce vyjádřily atmosféru regionu. Hlavní výsadou je udržování a respektování kulturního dědictví, spojenou s poskytováním kvalitních služeb a produktů cestovního ruchu, včetně restaurací s širokou nabídkou místních specialit.

První provozovna tohoto druhu byla zbudována roku 1942 ve městě Elvas (Alentejo). Nyní je jich na území Portugalska celkem 44. Tato ubytovací zařízení byla rozdělena do dvou hlavních kategorií – historické Pousadas a regionální Pousadas. Pro jednodušší orientaci byla zavedena nová klasifikace:

Pousadas Históricas – zařízení v původních historických stavbách,

Pousadas Históricas Design – historické Pousadas, jejichž architektura byla pozměněna do modernějšího stylu,

Pousadas Natureza – zařízení umístěná ve venkovských oblastech,

Pousadas Charme – zařízení zbudované ve stavbách s regionální architekturou, které ztělesňují místní kulturu.

Pousadas de Portugal jsou určeny zejména movitější klientele s vysokými nároky na poskytované služby. Této kvalitě odpovídá i cena. Noc strávená ve dvoulůžkovém pokoji může stát od 80 do 300 EUR. Cenu ovlivňuje poloha, roční období, ale i různé slevy a speciální nabídky.

3.4 Azulejos

Všudypřítomné malované kachlíky jsou pozůstatky arabského vlivu. Objevují se na fasádách a v interiérech honosných kostelů i na venkovských domech, nádražích, fontánách, kašnách, schodištích, ale i např. v metru, restauracích nebo obchodech.

Tuto techniku vynalezli Peršané a prostřednictvím Maurů se dostala i na Pyrenejský poloostrov. Název je pravděpodobně odvozen od arabského slova „*al zulaycha*“, což v překladu znamená leštěný kámen. Jedná se o čtvercové kachličky, nejčastěji modrobílé barvy a o rozměru 14 x 14 centimetrů. Obvykle se skládají dohromady, přičemž vytvoří mozaiku. Technika se udržela i po vyhnání Maurů z Portugalska a nadále se vyvíjela a zdokonalovala. V 16. století začaly vznikat domácí dílny

a výroba, jejíž tradice se dochovala dodnes, zažívala největší vzestup. Stejně tak, jak se zdokonalovala metoda produkce, vyvíjely se i motivy. Z počátku to byly jednoduché ozdobné vzory. Později se přešlo již k samotné výrobě celých barevných kachlíků s rostlinnými a zvířecími náměty. Dále se využívala i náboženská a lovecká tematika nebo výjevy z historie.

Azulejos je možné spatřit i v jiných evropských zemích, jako je Itálie, Španělsko či Holandsko, ale v Portugalsku je jejich koncentrace největší. Dnes tvoří významnou část místní kultury, i když se poslední dobou začaly využívat k propagačním účelům.

Obrázek 3 Capela da Almas v Portu

Zdroj: Osobní archív

3.5 Portské víno a korkový dub

Portské červené víno bylo oceňované už v době Římanů. Největší podíl na proslavení portského měli Angličané. Objevili oblast u řeky Douro, která byla díky kombinaci počasí, kvalitní půdy a vinné odrůdy přímo stvořená pro pěstování toho nejkvalitnějšího vína. Angličané neváhali a většinu vinic odkoupili. Víno se do Anglie přepravovalo po moři a jeden anglický obchodník jej kvůli delší trvanlivosti roku 1678 smíchal s brandy. Právě tato pálenka dodala vínu charakteristickou sladkou chuť, ale také větší procento alkoholu.

Přesto, že víno pochází z regionu Alto Douro, je pojmenováno po městě Porto, které leží asi 100 kilometrů směrem na západ. Víno se totiž zpracovávalo přímo ve vinicích, ale poté se po řece převáželo do sklepů v přístavu ve Vile Nově de Gaia, kde v dřevěných sudech dozrávalo. Odtud, a také z Porta, se pak převáželo dál do světa, zejména do Anglie. Tradice dozrávání ve vinných sklepech ve Vile Nově přetrvává i nadále, jen je sem dováženo úspornější cestou, a to především po železnici.

Existuje několik druhů portského, které se liší odrůdou, dobou zrání a dobou stáčení do láhví. Nejznámější je *Porto ruby* (portská červená), které se často podávají mladá. Vznikají smícháním několika vín z různých let a zrají jeden až tři roky. Dále to jsou portská polosuchá žlutohnědá vína, neboli *Porto towny*. Jedná se o kombinaci několika odrůd jak červeného, tak bílého vína. *Vinho verde* (bílé víno), je v Portugalsku velmi oblíbené, ale mimo něj spíše neznámé. Je mírně šumivé, s příchutí ovoce a podávají se vychlazené. Ta nejkvalitnější a nejdražší *Vintage port* se vyrábějí z jedné a té nejlepší sklizně, která se v průměru urodí jednou za 12 let. Maximálně po dvou letech se stáčí do lahví a poté zrají minimálně dalších 20 let.

Pokud se úroda vydaří a sklízí se kvalitní víno, bývá místo do lisu naházeno do velkých kamenných kádí a bosky rozšlapáváno do té doby, než je připraveno ke kvašení. Tato metoda se dnes využívá jen pro výrobu *Vintage port*, protože je finančně, časově i fyzicky náročná. Některé vinice dokonce turistům nabízejí šlapání vína jako atrakci, kterou si musí i zaplatit.

Portské je nejvyváženějším artiklem země. Zvláštností je, že většinu firem vyrábějících portské víno vlastní Britové, Holanďané a Němci a největší množství paradoxně putuje do Francie.

Korkový dub je další neodmyslitelnou součástí Portugalska a na jeho zpracování připadá přes 700 továren. Právě nejzápadnější země Evropy produkuje přes 50 % z celosvětové výroby a ročně vyváží okolo 180 000 tun. Dubům se daří po celé zemi, ale nejhojněji se vyskytuje v Alenteju. Tyto stromy se dožívají i 180 let a rostou až do výšky 20 metrů. První sklizně probíhají cca po 25 letech od výsadby a následně pak po dalších 8 až 12, aby korková kůra opět dorostla. Samozřejmě čím je strom starší, tím je korek kvalitnější.

Tato surovina je nejčastěji spojovaná se zátkami, ale její využití je všestranné. Jelikož se jedná o plovoucí a izolační materiál, používá se mimo jiné k výrobě záchranných vest, bójí, podlah, tepelných izolací nebo k dekoračním účelům.

Portugalci jsou na tyto dva atributy obzvláště pyšní. Za prvé jejich vývoz výrazně podporuje ekonomiku státu a za druhé, což oceňují nejvíce, charakterizují jejich zemi. Tím světu ukazují, čím je Portugalsko jedinečné.

Obrázek 4 Duby korkové v Alenteju

Zdroj: Osobní archiv

3.6 Vztah k cizincům a imigrantům

Postavení Portugalců k cizincům v jejich rodné zemi se značně liší od toho našeho v České republice. Portugalci imigranty snadněji přijímají a dopady migrace také vnímají pozitivněji než my.

Podle výzkumů veřejného mínění se česká společnost k imigrantům staví negativně. Projevuje se to odmítáním multikulturalismu a i např. s nesouhlasem podpory jejich integrace státem. Jsou totiž přesvědčeni, že přistěhovalectví sebou přináší zvyšování kriminality a nezaměstnanosti českých občanů. Naopak lidí, kteří se přiklánějí k názoru, že cizinci obohacují naši kulturu, byla pouze čtvrtina dotazovaných. Stejné názory panují i v Portugalsku, ale nabývají nižších hodnot než u nás.

Ze statistik ESS³ z roku 2002 vyplývá, že Portugalci vnímají dopady imigrace na kulturu v jejich zemi lépe než Češi. Průměrná hodnota na stupnici od nuly (negativní) do deseti (pozitivní) byla 5,2 v Portugalsku, kdežto v České republice pouze 4,6.

Jeden z faktorů, proč tomu tak je, je fakt, že Portugalci, zejména od období zámořských objevů, odjížděli z rodné země do nových kolonií, Anglie či sousedního Španělska za vidinou lepšího života nebo z politických důvodů. Proto se dokážou vžít do situace přistěhovalců a dobře vědí, jaké to je být cizincem.

Portugalská Observatório da Imigração (Imigrační observatoř) prováděla v roce 2002 výzkum, jehož cílem bylo zjistit postoje portugalské veřejnosti k imigrantům. Výzkum se zaměřil na tři skupiny přistěhovalců, a to na přistěhovalce z Afriky, Brazílie a Východní Evropy. Zahrnoval otázky týkající se oblasti práv, zaměstnanosti, kriminality a sociálních problémů. Pro účely této bakalářské práce jsou stěžejní odpovědi respondentů na otázky, které se zaměřují na kulturní charakteristiky. Z odpovědí vyplývá, že Afričani mají nejodlišnější zvyky (uvedlo 61,5 % respondentů), způsoby výchovy dětí (51,2), víru a náboženské praktiky (49,5%). Cizinci přicházející z Východní Evropy se nejvíce liší pouze svým rodným jazykem (71,7 %). Poměrně překvapivé bylo mínění o Brazilcích. Přesto, že je v Brazílii úředním jazykem portugalština, nejvíce dotazovaný uvedlo jejich rodnou řeč jako nejvíce odlišný faktor (69,8 %), dále to byly zvyky (42,4 %), výchova dětí (38,8 %), víra a náboženské praktiky (36,9 %).

³ CHALOUPKOVÁ, Jana; ŠALAMOUNOVÁ, Petra . Postoje k imigrantům a dopadům migrace v evropských zemích. *Sociologický časopis* [online]. 2006, 1, [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/e84e7b3446816ca08509c5c7e1c2f23261d838d0_581_106chaloupkova21.pdf>

4. Erasmus 2008

4.1 Viana do Castelo

Viana do Castelo je asi 36 500 hlavní město nejsevernější portugalské provincie Minho. Nachází se přímo u Atlantského oceánu při ústí řeky Lima, přes kterou je postaven most pojmenovaný po svém konstruktérovi, Gusatvu Eiffelovi. Centrem je malé náměstí Praça da República s renesanční kašnou z 16. století. Nad městem se tyčí hora Monte de Santa Luzia, na jejímž vrcholu byl ve 20. století postaven Templo de Sagrado Coração de Jesus (Chrám nejsvětějšího srdce Ježíšova). Odtud je krásný výhled na město, údolí řeky i pobřeží a pláže Atlantiku.

Viana je město se spoustou tradičních festivalů a slavností. Minimálně jednou do měsíce se koná nějaká významná událost. Opravdové oslavy začínají v květnu festivalem Festas das Rosas em Vila Franca do Lima (Festival květinových košů ve Vila Franca do Lima). Tato tradice začala v roce 1622. Obyvatelé vesnice zdobí velké koše, vážící až 50 kilogramů, květinami, listy a různými bylinkami. Dívky starší 19 let nosí v průvodu tyto koše na hlavách a před tím, než jsou odneseny na místní hřbitov, jsou podél ulic vystaveny na obdiv.

Další, Festa de Maio, je folklórní festival s přehlídkou tradičních tanců, pořádaný na konci května. Nejvýznamnější událost se koná v druhé polovině srpna a jde o třídení náboženský festival Romaria de Nossa Senhora d'Agonia (Panna Marie Sedmibolestná). Původ spadá do roku 1744, kdy se k Marii začali modlit rybáři, aby jim požehnala a ujistila je, že moře bude klidné a oni se v bezpečí vrátí domů. Průvod zahajují za doprovodu velkých bubnů „*gigantones*“ (velké hlavy), odění v šatech charakterizující pracovní život v Minhu. Socha Panny Marie, zahalená v modrém plášti, je umístěna na rybářské lodi, která pluje po řece mezi stovkami dalších plavidel. Večer po oslavách je socha navrácena zpátky do kaple. Oslavy přesto pokračují a festival je zakončen ohňostrojem u Eiffelova mostu.

Obrázek 5 Festas das Rosas em Vila Franca do Lima

Zdroj:http://4.bp.blogspot.com/_eUmFeF7U8sk/SGAvyWTASGI/AAAAAAAAA1c/IRI4MEUrs68/s1600/Festa%2Bdas%2BRosas%2BVila%2BFranca%2Bdo%2BLima.JPG

Lidé ve Vianě jsou ochotní, milí a pracovití. Často posedávají ve svých oblíbených kavárnách podél rušných ulic nebo na lavičkách v parku u řeky. V průběhu školního roku je ve městě spousta mladých lidí, zejména studentů z IPVC. O letních prázdninách se vracejí do svých domovů nebo odjíždějí pracovat do Porta, Lisabonu a Algarve. Přesto i v tomto období je město oblíbeným a rušným místem. Lidé z blízkého i dalekého okolí sem přijíždí na slavnosti, festivaly a zejména na dlouhé písčné pláže nedaleko města.

4.2 Instituto Politécnico de Viana do Castelo a studium na ESTG

Polytechnické (neuniverzitní) studium v Portugalsku je podle zákona 54/1990 povinné „poskytovat řádné kulturní a technické vzdělání.“ IPVC bylo založeno v roce 1980 a skládá se z pěti škol, které jsou umístěny i mimo Vianu. Jedná se o:

- ESE (Escola Superior de Educação de Viana do Castelo/Vysoká škola pedagogická Viana do Castelo),
- ESA (Escola Superior Agrária de Ponte de Lima/Vysoká škola zemědělská Ponte de Lima),
- ESS (Escola Superior de Saúde de Viana do Castelo/Vysoká škola zdravotnická Viana do Castelo),
- ESCE (Escola Superior de Ciências Empresariais de Valença/Vysoká škola podnikání Valença) a
- ESTG (Escola Superior de Tecnologia e Gestão de Viana do Castelo/Vysoká škola technologií a managementu Viana do Castelo).

Právě na poslední zmiňované škole bylo mně a dalším dvěma studentům z VŠPJ umožněno studium cestovního ruchu. Škola samotná se nachází přímo u Atlantiku a z prosklené knihovny, s kapacitou 320 míst, je výhled na oceán.

Studovala jsem pět následujících předmětů:

- Informação e Promoção Turística (Informace a propagace v cestovním ruchu), zaměřený na reklamu v cestovním ruchu, propagaci destinací, image a marketing,
- Animação Turística (Animace v cestovním ruchu), který je vyučován i na VŠPJ,
- Projecto em Turismo, jehož náplní bylo vytvoření projektu na vybrané téma (např. založení cestovní kanceláře, letecké společnosti, vlastního hotelu...),

- Línguas Estrangiras II (Cizí jazyk – Angličtina) a
- Língua Português (Portugalský jazyk), speciálně pro zahraniční studenty.

Výuka probíhala většinou jednou týdně a formou konzultací s profesorem, protože na ESTG v době našeho pobytu neprobíhaly přednášky v angličtině. Výjimku tvořily pouze hodiny jazyků. Podmínky k zakončení předmětů se podobaly systému na VŠPJ. Pro úspěšné absolvování byla nutná dostatečná docházka na cvičení, vypracování projektu a jeho následná prezentace učiteli nebo před třídou portugalských studentů, případně písemný test.

4.2.1 Výzkum o informovanosti studentů IPVC a VŠPJ

Výzkum na IPVC byl prováděn na základě kolektivního projektu „Image České republiky“ v rámci studovaného předmětu Informação e Promoção Turística.

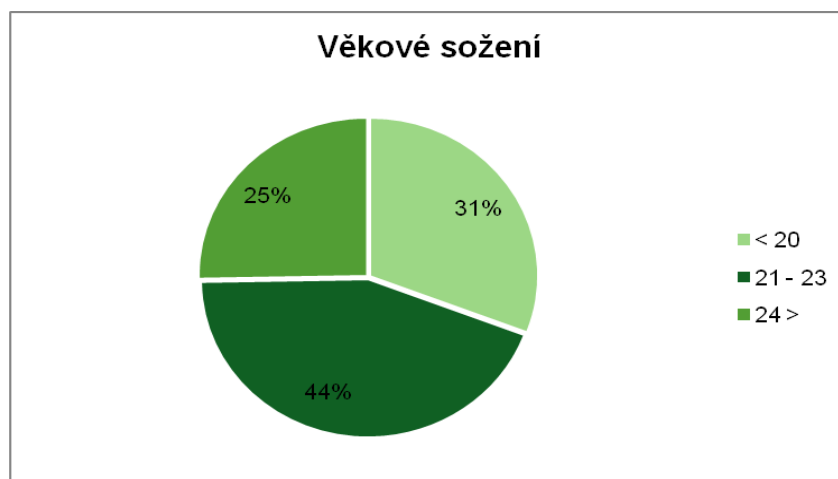
Celkem bylo osloveno 100 respondentů. 50 studentů cestovního ruchu na IPVC a 50 studentů cestovního ruchu na VŠPJ.

Oba dotazníky jsou rozděleny na tři části. Část A se zaměřuje na získání základních údajů o respondentech (pohlaví a věk), jejich znalostech a informovanosti, a zda už někdy zemi, na níž se dotazování vztahuje, navštívili. Část B je pak vyplňována studenty, kteří se do vybrané země již podívali a zkoumá hlavní účel cesty a navštívená místa. Poslední část C byla určena studentům, kteří do Portugalska nebo České republiky nikdy nevycestovali. Cílem bylo zjistit, kam by se v případě zájmu chtěli podívat a z jakého důvodu.

Výzkum na IPVC ve Vianě do Castelo

Část A

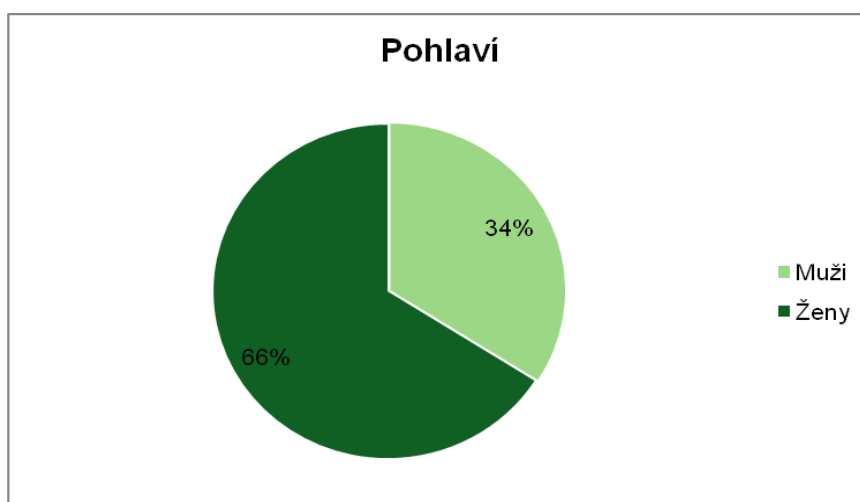
1. Do jaké věkové skupiny patříte?

Graf 1 Věkové složení respondentů IPVC

20 respondentů označilo svůj věk v rozmezí 21-23 let. Tím také tvoří majoritní skupinu. Dále následuje 16 studentů, kteří jsou starší 24 let. Nejméně dotazovaný, 14, je mladších 20 let.

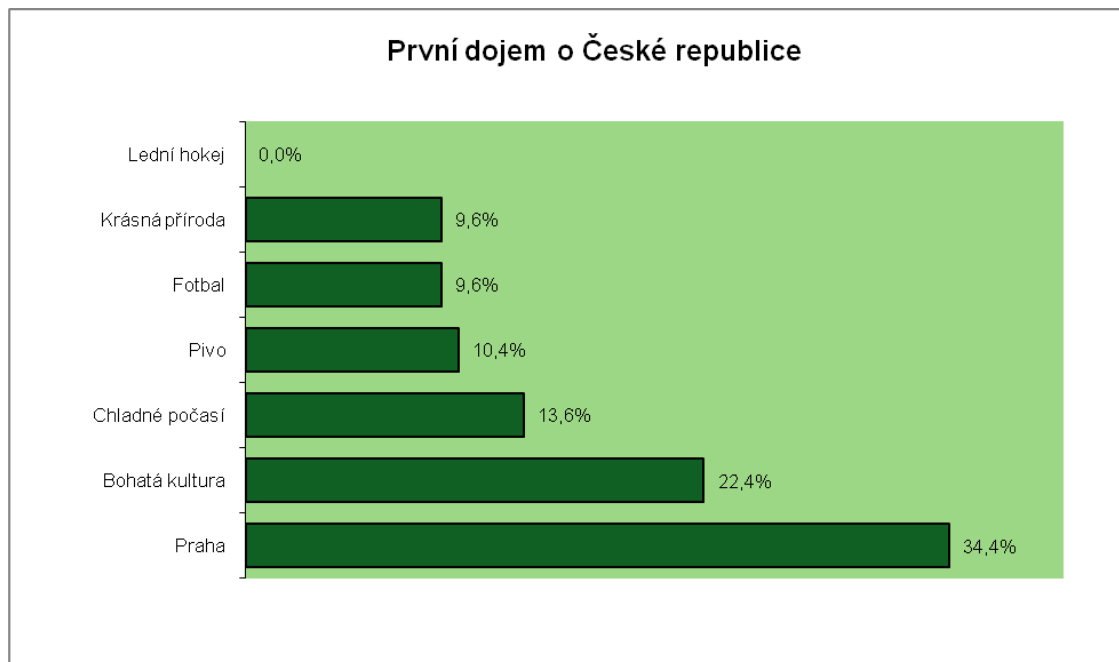
2. Označte své pohlaví.

Graf 2 Pohlaví respondentů IPVC

Ženy jsou početnější skupinou. Celkem se jich výzkumu zúčastnilo 33. Mužů bylo tážáno 17.

3. Co Vás napadne jako první, když se řekne „Česká republika“? (označte max. 3 odpovědi)

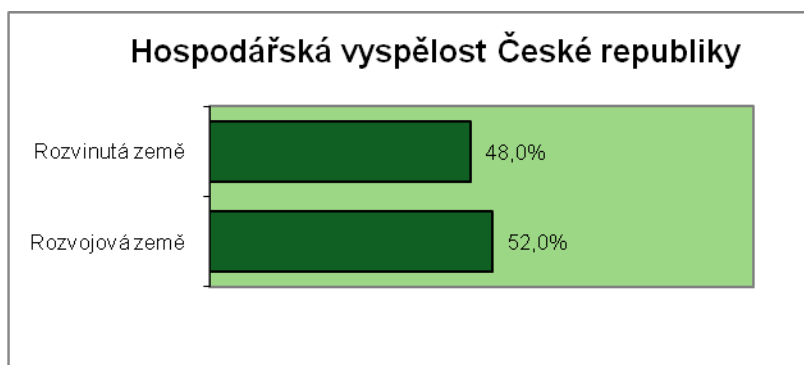

Graf 3 První dojem o ČR

Nejvíce dotazovaným se jako první vybaví Praha, bohatá kultura a chladné počasí po celý rok. Jak je z výsledků patrné, nikdo neoznačil lední hokej, i přesto, že u nás má tento sport velkou tradici a že český národní tým se účastní ZOH i MS v ledním hokeji.

Na druhou stranu, tento sport v sluncem zalitém Portugalsku není nijak zvlášť populární.

4. Myslíte si, že Česká republika je rozvojová nebo rozvinutá země?

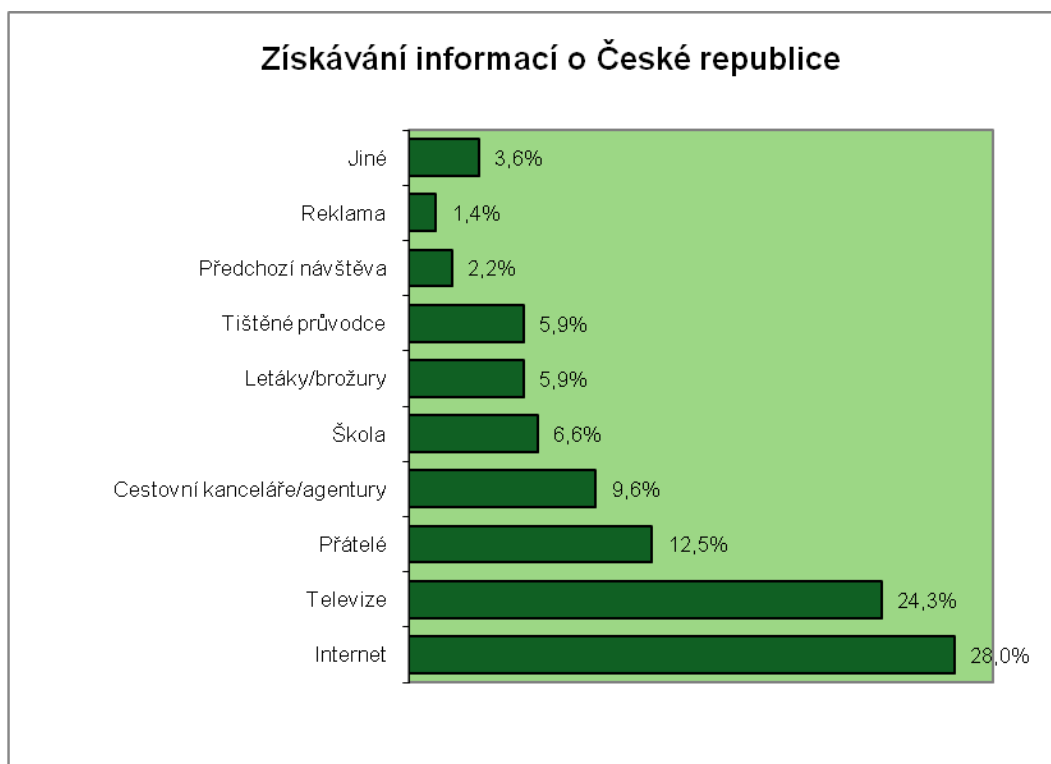

Graf 4 Hospodářská vyspělost

Tato otázka přinesla velice zajímavé výsledky. 52 % dotazovaných, tedy většina, označilo Českou republiku za rozvojovou zemi. Svědčí o tom fakt, že studenti řadí naši zemi do východní Evropy a tudíž jí považují za nevyspělou. Pozoruhodný je i fakt, že většina žen (19 z 33) si myslí, že je ČR rozvojová země. Naopak většina mužů (10 ze 17) se přiklání k názoru, že ČR je rozvinutá země. Podle International Trade Organization⁴ je Česká republika, stejně jako Portugalsko, země rozvinutá.

⁴ <http://www.trademap.org/stDevelopedCountries.aspx>

5. Odkud jste získali/získáváte informace o České republice? (označte max. 3 odpovědi)

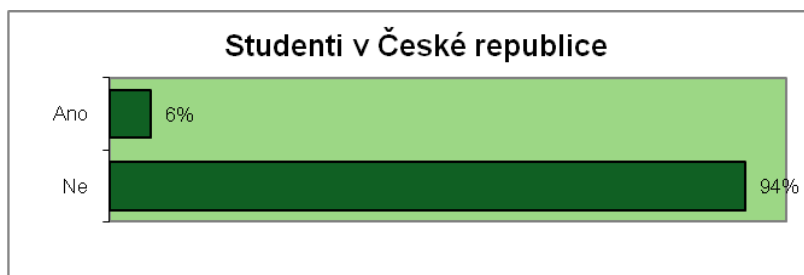

Graf 5 Zdroje informací

V dnešní době je internet nedílnou součástí života a také největším zdrojem informací.

Z grafu je vyplývá, že právě tento zdroj je nejpoužívanější k získávání údajů o České republice. Následuje televize a zprávy od a informace od přátel. Pět dotazovaných doplnilo, že se o Čechách dozvěděli z filmů, které se u nás natáčely (3x), z historických knih (1x) a časopisů (1x).

6. Už jste někdy Českou republiku navštívili?

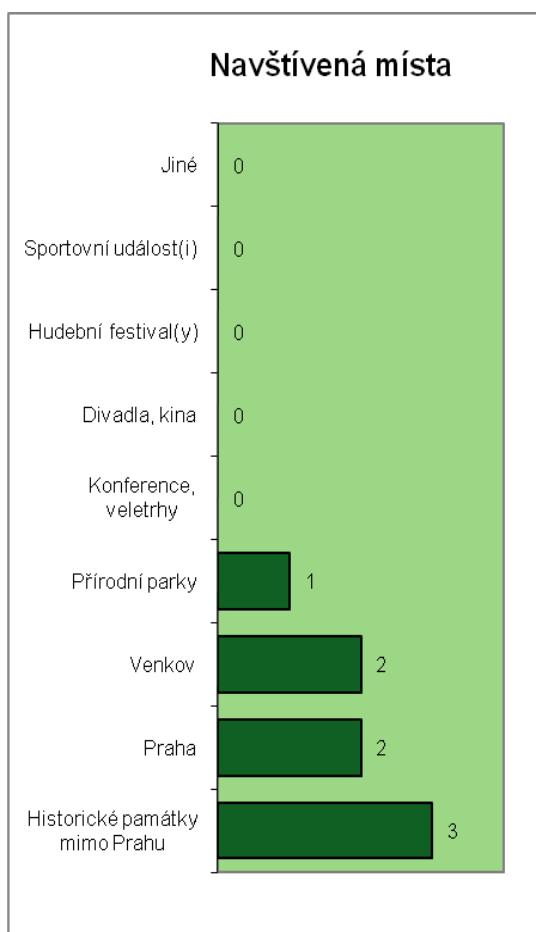

Graf 6 Návštěvnost České republiky

Pouze tři dotazovaní respondenti již Českou republiku navštívili.

Část B

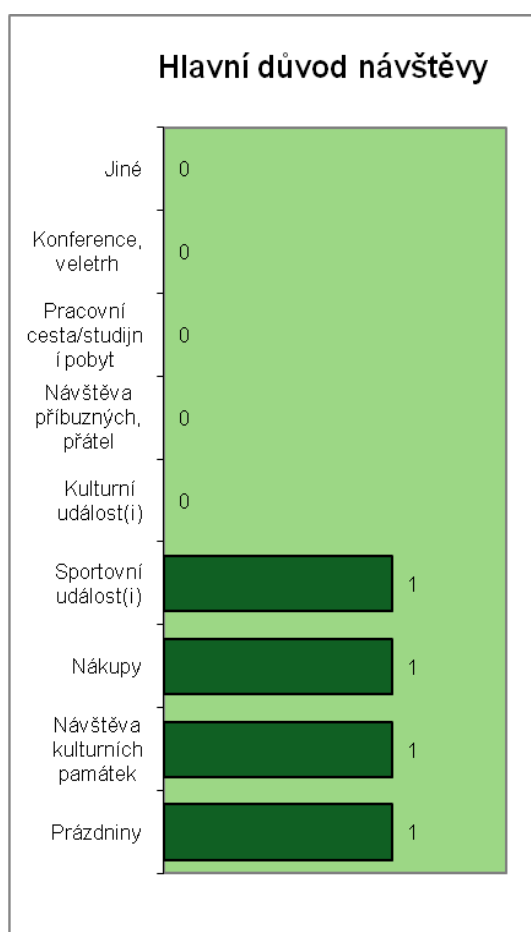
1. Co jste v České republice navštívili?

Graf 7 Navštívená místa

Všichni studenti, kteří v Čechách byli, navštívili historické památky mimo Prahu, dva z nich byli přímo v hlavním městě a viděli venkov a jeden zavítal i do přírodního parku.

2. Jaký byl hlavní důvod Vaší návštěvy?

Graf 8 Hlavní důvody návštěvy

Hlavní důvody návštěvy jsou vyrovnané. Označeny byly prázdniny, návštěva kulturních památek, nákupy a sportovní události, a to pouze jednou.

3. Jak dlouho jste v České republice pobývali?

Průměrný počet dní	1,2
--------------------	-----

Všichni dotazovaní uvedli, že Českou republiku navštívili během poznávacího zájezdu.

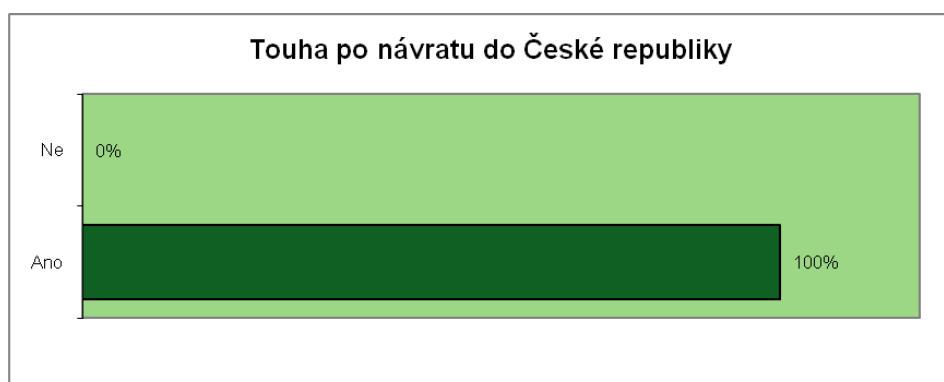
Dva za účelem poznání a jeden z důvodu nakupování.

4. Jak jste byli s návštěvou spokojeni (kvalita služeb, čistota, celková atmosféra...)?

Průměrná míra spokojenosti	2,33
----------------------------	------

Na stupnici od 1 (velmi spokojen) do 5 (velmi nespokojen) se míra spokojenosti usídlila mezi 2 a 2,5. Neznalost anglického jazyka a neochota se dorozumět byly hlavní faktory negativního hodnocení.

5. Chtěli byste Českou republiku opět navštívit? (plus uveďte důvod)

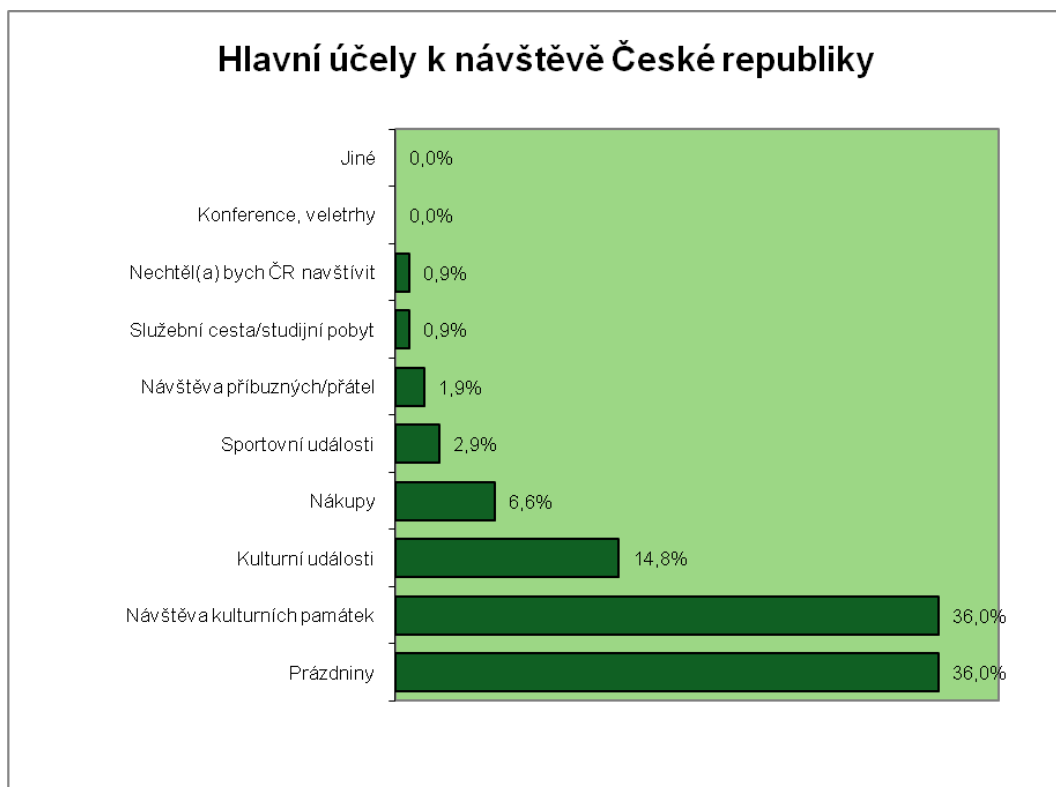

Graf 9 Touha po návratu do ČR

Všichni tři studenti, kteří v ČR byli, by se chtěli opět vrátit. Hlavními důvody jsou návštěva Prahy, krásná země, přívětivost obyvatel, dobré jídlo a pití.

Část C

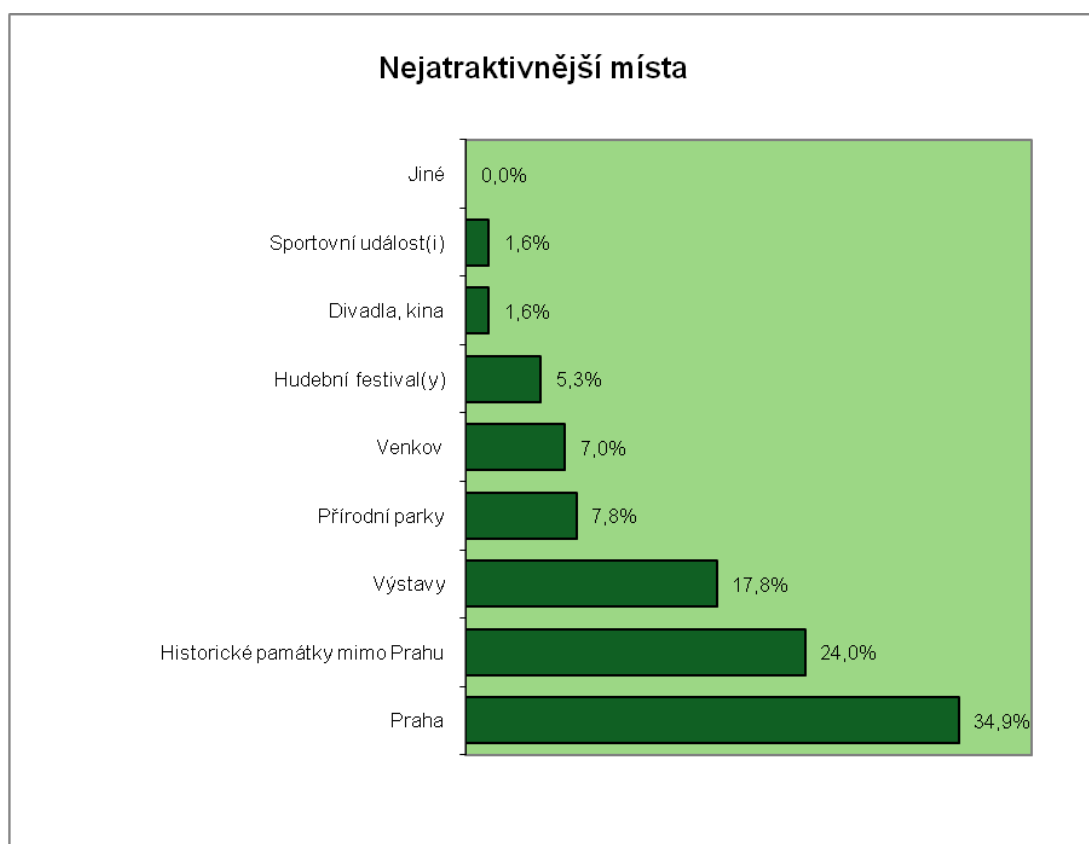
1. Proč byste chtěli Českou republiku navštívit? (označte max. 3 odpovědi)

Graf 10 Hlavní účely k návštěvě ČR

Portugalští studenti by v České republice chtěli strávit prázdniny a navštívit kulturní památky. Obě tyto hodnoty mají stejných 36 %. Poměrně daleko za nimi jsou kulturní události a nákupy. Jeden student by se do ČR podívat vůbec nechtěl.

2. Co byste chtěli v České republice navštívit? (označte max. 3 odpovědi)

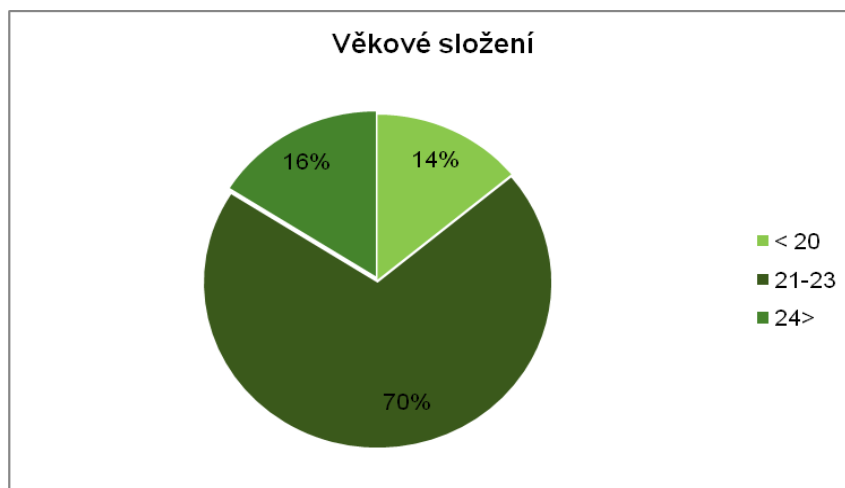
Graf 11 Nejatraktivnější místa

Respondenti v České republice považují Prahu za nejatraktivnější místo. V případě návštěvy by se chtěli podívat i na historické památky mimo Prahu, výstavy a přírodní parky.

Výzkum na VŠPJ v Jihlavě

Část A

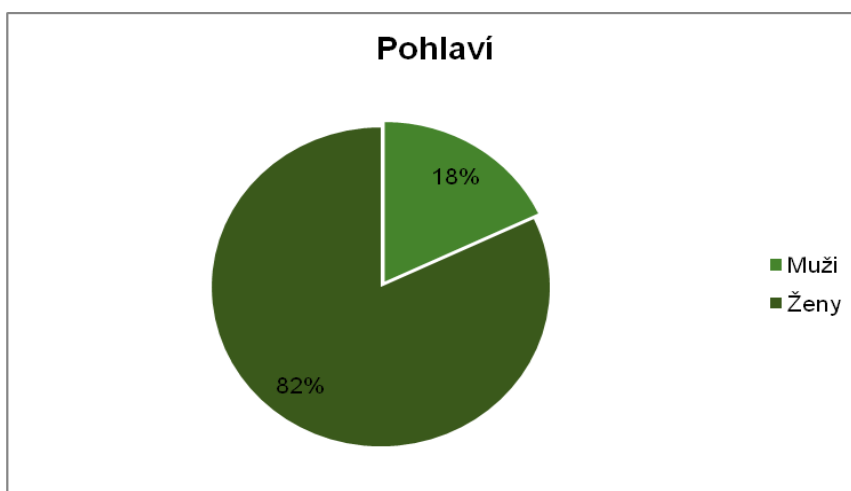
1. Do jaké věkové kategorie patříte?

Graf 12 Věkové složení respondentů VŠPJ

Nejpočetnější skupinou jsou respondenti od 21-23 let. Celkem se jich do ní řadí 35. Následují studenti starší 24 let, kterých je osm a nakonec studenti mladší 20 let. Jejich počet je pouze o jednoho respondenta nižší.

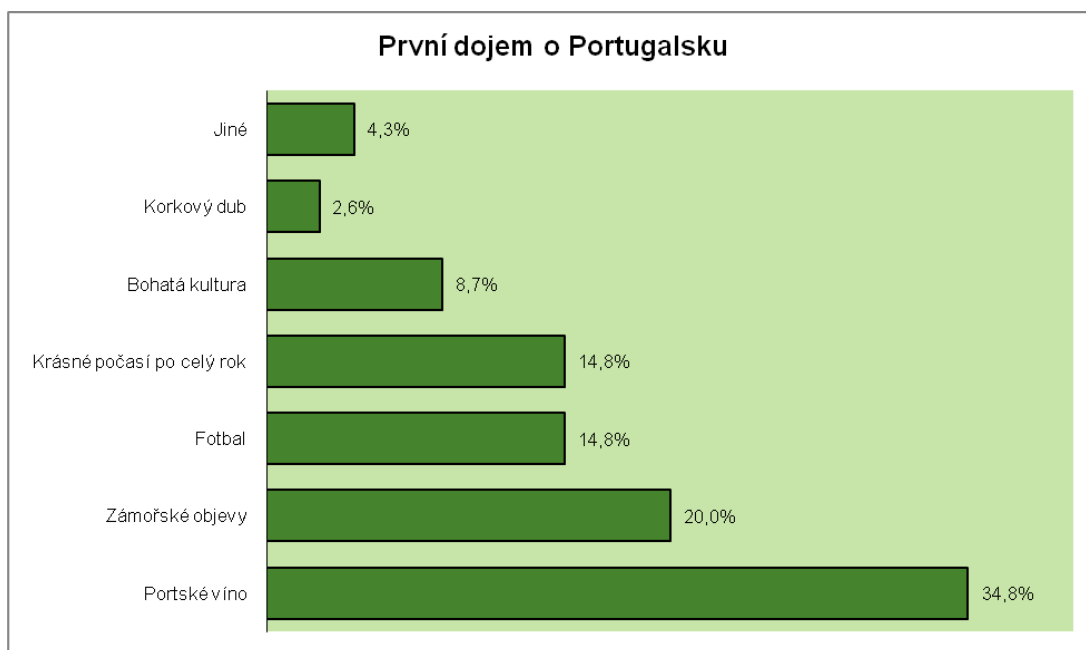
2. Označte své pohlaví.

Graf 13 Pohlaví respondentů VŠPJ

Ženy tvoří výraznou majoritu respondentů. Celkem jich bylo tázáno 41. Naopak muži zastupují necelou 1/5 dotazovaných.

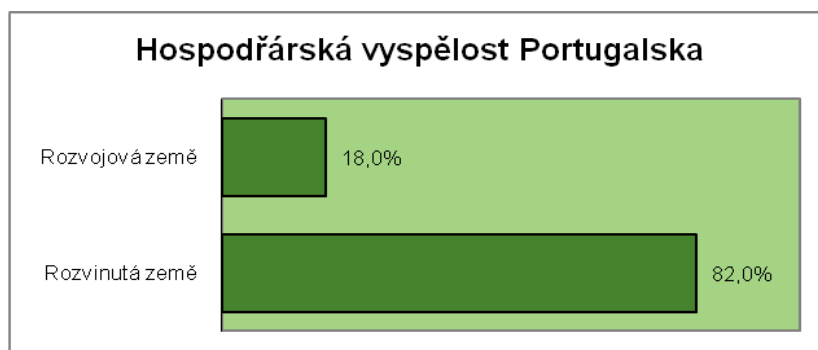
3. Co Vás napadne jako první, když se řekne „Portugalsko“? (označte max. 3 odpovědi)

Graf 14 První dojem o Portugalsku

Z tohoto grafu je patrné, že studenti si Portugalsko nejčastěji spojují s portským vínem a zámořskými objevy. Fotbal se společně s krásným počasím po celý rok umístil na třetím a čtvrtém místě, nejspíše z důvodu malého počtu respondentů mužského pohlaví. Pět studentů, kteří označili odpověď „jiné“, si pod pojmem Portugalsko představí serfování (2x), pivo Sagres a Super Bock (1x), Lisabon (1x) a pozdní příchody (1x).

4. Myslíte si, je Portugalsko je rozvojová nebo rozvinutá země?

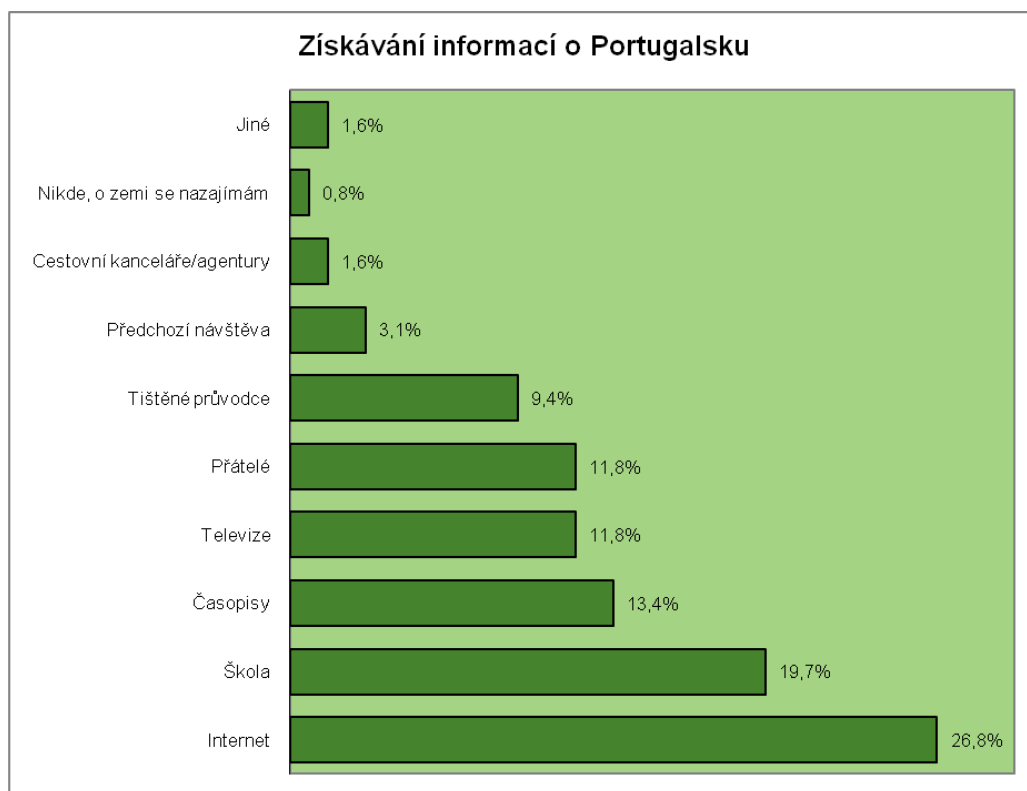

Graf 15 Hospodářská vyspělost

Podle International Trade Organization⁵ patří Portugalsko mezi rozvinuté země. Přesto si devět dotazovaných myslí, že je tomu právě naopak.

⁵ <http://www.trademap.org/stDevelopedCountries.aspx>

5. Odkud jste získali/získáváte informace o Portugalsku? (označte max. 3 odpovědi)

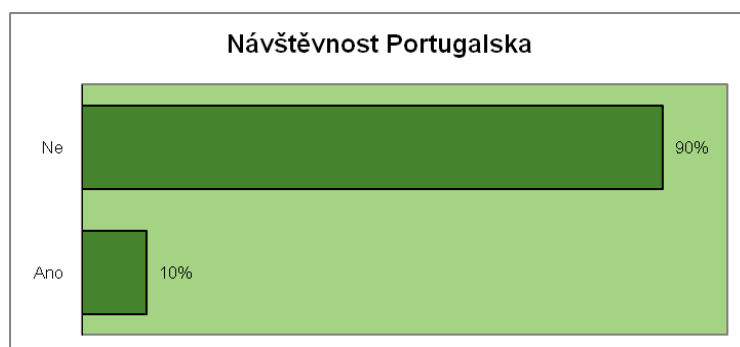

Graf 16 Zdroje informací

Studenti VŠPJ, stejně jako studenti IPVC, uvdeli internet jako hlavní zdroj informací. Za ním se umístila škola, časopisy, televize a přátelé. Dva dotazovaní poznamenali jako další prameny Facebook (což potvrzuje sílu internetu a komunikačních kanálů) a knihy.

Jeden dotazovaný se o danou zemi nezajímá.

6. Už jste někdy Portugalsko navštívili?

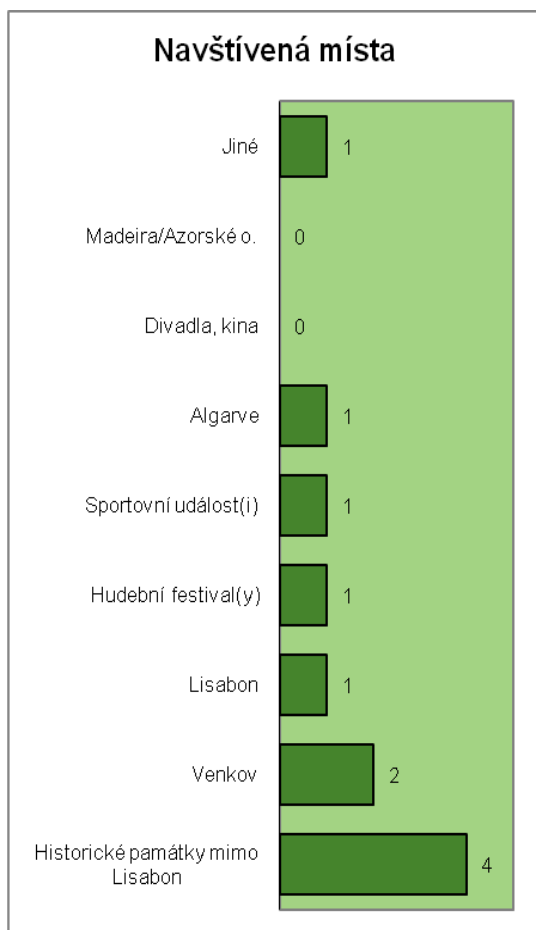
Graf 17 Návštěvnosti Portugalska

Z celkového počtu 50 studentů jich pět Portugalsko navštívilo. Zbylých 45 nikoliv.

Část B

1. Co jste v Portugalsku navštívili?

(označte max. 3 odpovědi)

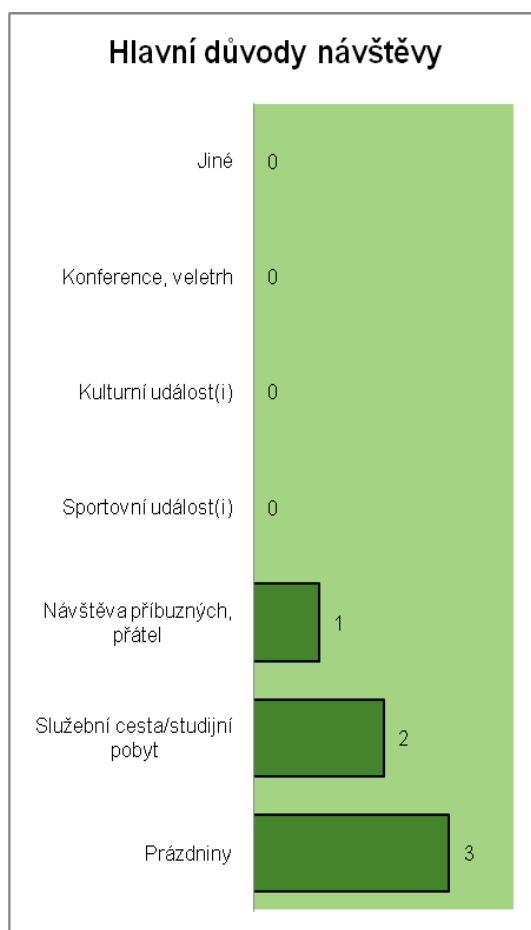

Graf 18 Navštívená místa

Nejnavštěvovanějšími místy byly historické památky mimo Lisabon a venkov. Jeden respondent uvedl, že vycestoval i do Porta, Setúbalu a Lamenga.

2. Jaký byl hlavní důvod Vaší návštěvy?

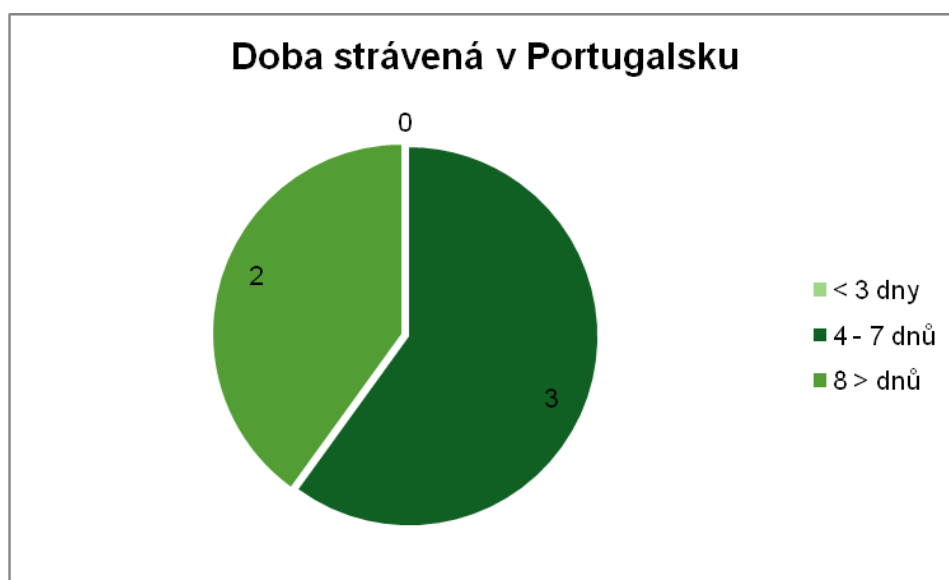
(označte max. 3 odpovědi)

Graf 19 Hlavní důvody návštěvy

Nejčastějším důvodem návštěvy byly prázdniny, studijní pobyty a návštěva přátel.

3. Jak dlouho jste v Portugalsku pobývali?

Graf 20 Doba strávená v Portugalsku

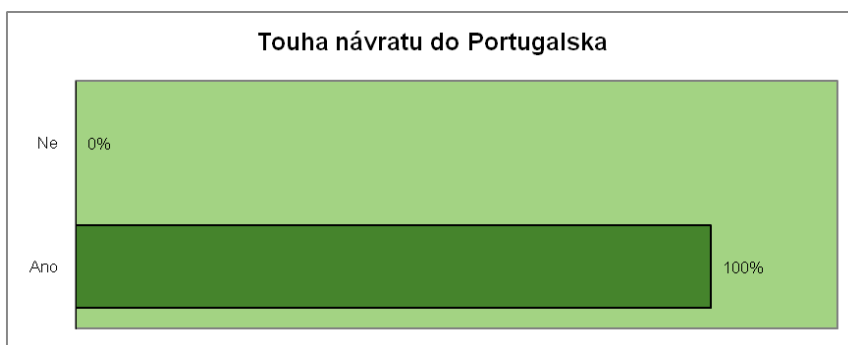
Dva studenti uvedli, že v Portugalsku strávili jeden týden, další pak pět a osm dní. Jeden dotazovaný poznamenal, že se účastnil Erasmu na IPVC po dobu pěti měsíců.

4. Jak jste byli s návštěvou spokojeni (kvalita služeb, čistota, celková atmosféra...)?

Průměrná míra spokojenosti	1
----------------------------	---

Všichni respondenti na stupnici od 1 (velmi spokojen) do 5 (velmi nespokojen) hodnotí svůj pobyt velmi kladně.

5. Chtěli byste Portugalsko opět navštívit? (plus uveďte důvod)

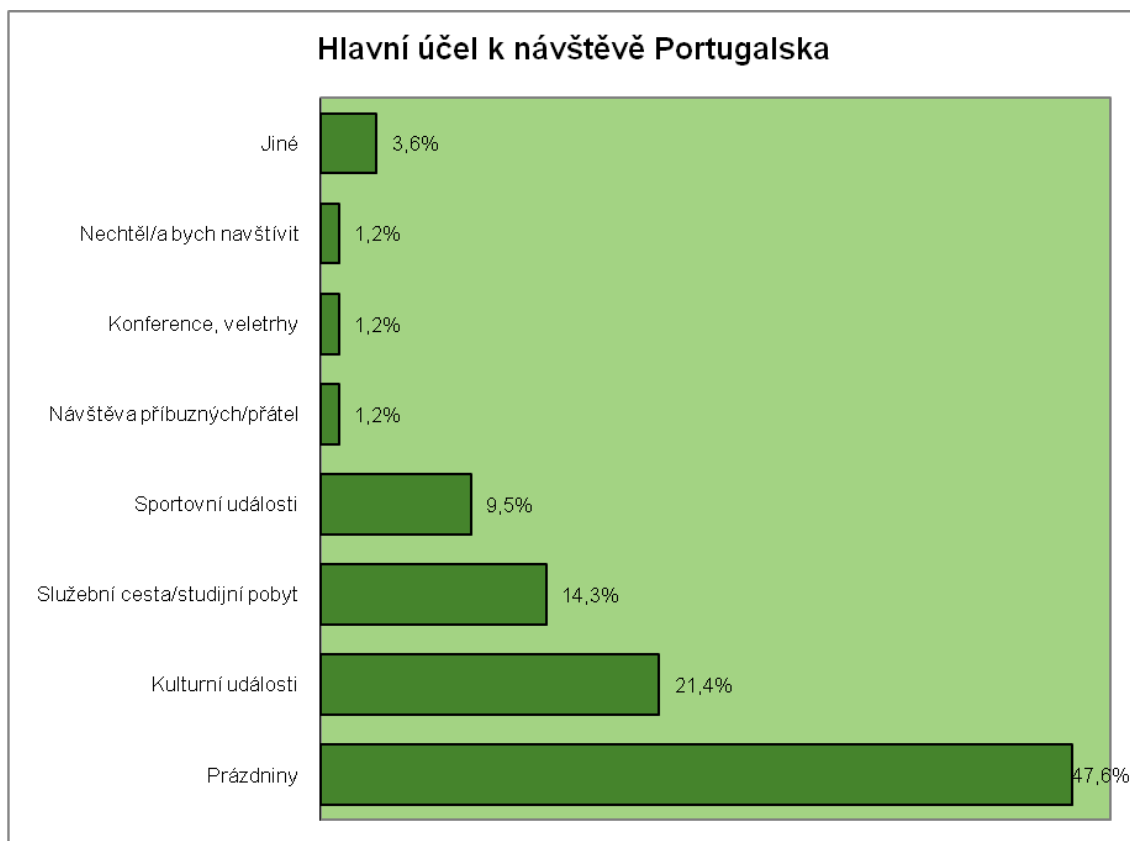

Graf 21 Touha po návratu do Portugalska

Všichni dotazovaní by se rádi do Portugalska znovu podívali. Jako důvody uvedli krásné počasí a přírodu, moře, spokojenost s předchozím pobytem, návštěvu přátel, další poznání a práci.

Část C

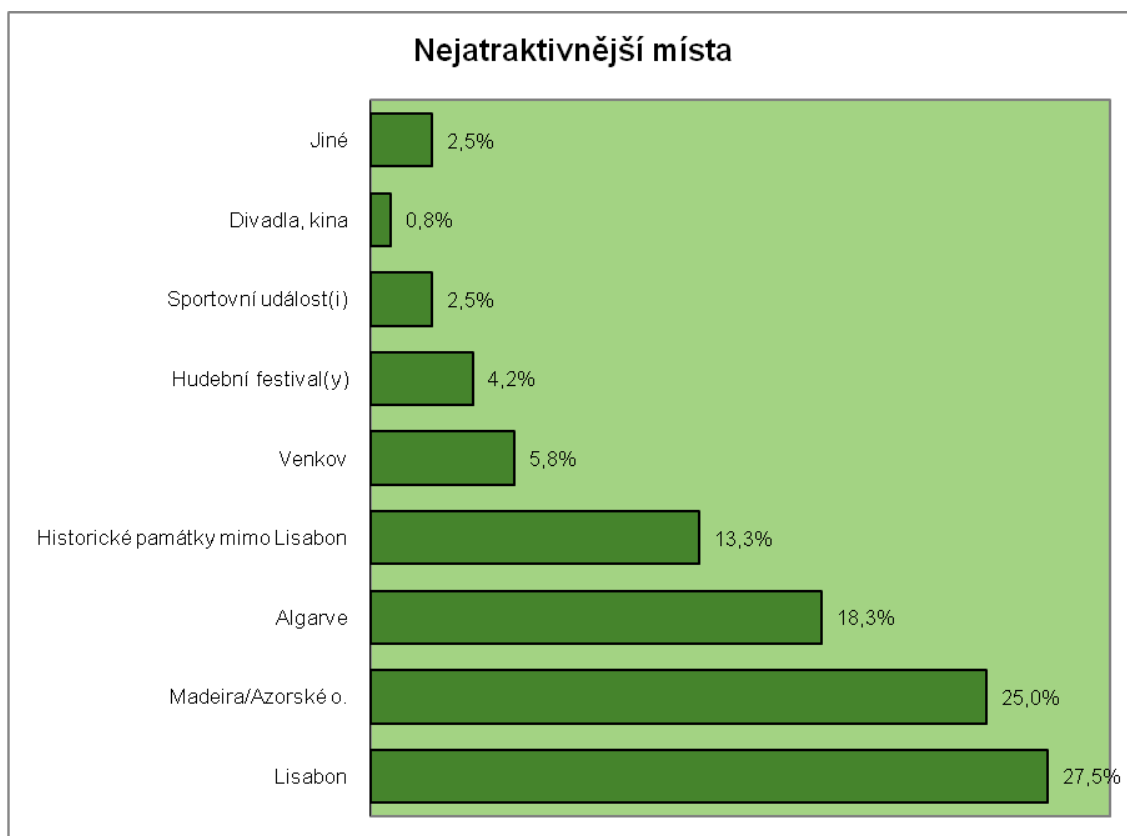
1. Proč byste chtěli Portugalsko navštívit? (označte max. 3 odpovědi)

Graf 22 Hlavní účely k návštěvě Portugalska

Nejčastějším důvodem k návštěvě Portugalska byly prázdniny. Za nimi se umístily kulturní události a služební cesta nebo studijní pobyt. Tři respondenti označili, že by si do Portugalska chtěli přijet zsurfovat a jeden dotazovaný by se tam podívat nechtěl.

2. Co byste chtěli v Portugalsku navštívit? (označte max. 3 odpovědi)

Graf 23 Nejatraktivnější místa

Studenti VŠPJ označili Lisabon za místo, kam by se nejraději podívali. Hned za ním následuje Madeira a Azorské ostrovy, které hlavní město předběhlo o pouhé 2,5 %. Dále je pak Algarve a historické památky mimo Lisabon. Tři respondenti označili jako další možnost návštěvy město Porto.

Porovnání odpovědí

Na začátku je nutné poukázat na skutečnost, že časový odstup dotazování na jednotlivých školách je téměř dvouletý. Zaměříme-li se na věkové složení respondentů, z českých dotazníků značně dominuje skupina od 21 do 23 let, kdežto z těch portugalských jsou hodnoty poměrně vyrovnané. Svědčí o tom fakt, že středoškolské vzdělání v Portugalsku trvá pouze tři roky a tudíž studenti vstupují na vysoké školy o rok dříve než studenti v České republice. Dále na IPVC presenčně studují i lidé starších 30 let.

Co se týče samotného dotazování, odpovědi na otázku týkající se prvního dojmu byly očekávající. Portugalští studenti spojují Českou republiku s Prahou a ti čeští vidí Portugalsko jako zemi portského vína. Naopak velmi překvapující byl názor na hospodářskou vyspělost. Portugalsko je respondenty považováno za rozvinutou zemi, kdežto ČR za rozvojovou. Srovnáme-li zdroje informací, internet se objevil na prvním místě u obou dotazovaných skupin. Čeští studenti jako druhý zdroj uvedli školu, která se v portugalském hodnocení usadila až na pátém místě.

Studenti, kteří se do dotazované země podívali, uvedli, že nejčastěji navštívili historické památky mimo hlavní město. Liší se však míra spokojenosti. Všichni účastníci průzkumu z VŠPJ byli s Portugalskem velmi spokojeni, kdežto hodnocení studentů z IPVC je v průměru 2,33. Přesto se všichni chtějí opět vrátit a zemi více procestovat.

Hlavní účely návštěvy studentů, kteří do vybrané země ještě nikdy nevycestovali, jsou také poměrně vyrovnané. Většina z obou škol uvedla prázdniny jako hlavní záměr cesty. Obdobné jsou odpovědi i na otázku týkající se míst, které by respondenti chtěli navštívit. Hlavní města byla upřednostňována nejvíce. V Portugalsku to dále byli Azorské ostrovy, Madeira a turistická oblast Algarve. V Čechách zase historické památky mimo Prahu a výstavy.

Závěr

Donedávna bylo Portugalsko nevýraznou zemí na konci Evropy, o které se v Čechách vědělo jen málo. Zásahu na tom má několik faktorů. Jedná se zejména o geografickou polohu a odlišný historický vývoj. Díky odlehlosti nepronikala místní kultura směrem do srdce kontinentu, ale k oceánu a Portugalsko si zachovalo spoustu kulturních prvků, které se v Evropě nevyskytují vůbec nebo nejsou tolik patrné.

Portugalská hrdost má kořeny ve své nejslavnější historii. Byly to právě zámořské objevy, které pozvedly národní cítění, identitu a sebevědomí. Poprvé v historii se země ocitla na vrcholu a celá Evropa jí dýchala na záda. O to větší bylo zklamání a nevěle podvolit se španělskému dvoru a vzdát se vydobytých kolonií. To také vysvětluje typické povahové vlastnosti. Portugalci jsou přátelský, otevřený a veselý národ, ale občas je zastihne *saudade*, pocit nostalgie, a vzpomínají na staré dobré časy.

Mentality portugalského a českého národa jsou poměrně odlišné. Obě země se vyvíjely jiným směrem. Portugalsko nikdy výrazně nepocítilo průběh a dopady světových válek a nebylo zasaženo vlnou komunismu. Proto také nejspíš nikdy nepochopí tradiční „švejkovský“ humor, se kterým bývá český národ spojován. Přesto mají něco společného. Oba státy se ocitly pod nadvládou totalitního režimu, jenž se dodnes odráží v jejich smýšlení.

Z hlediska cestovního ruchu je Portugalsko pro české občany odlehlá země. Češi jsou zvyklí cestovat vlastním automobilem, který jim zajistí nezávislost, nebo autokarem. Tyto dva způsoby dopravy jsou pro jízdu do Portugalska poměrně náročné. Nejvhodnější a nejrychlejší je cesta letadlem, která se může prodražit i z toho důvodu, že člověk je pak odkázaný na prostředky hromadné dopravy nebo si bude muset vypůjčit automobil na místě. Vezmeme-li v úvahu cenové hladiny obou srovnávaných zemí, jsou si velmi podobné. Turisticky atraktivní místa, jako Lisabon, přímořská část Algarve a Porto, jsou finančně náročnější, ale srovnatelné s Prahou.

Významný a v 21. století důležitý segment na trhu cestovního ruchu jsou mladí cestovatelé. Tvoří důležité procento v příjezdech do destinací a jsou budoucností pro

další rozvoj tohoto odvětví. Podle odhadů UNWTO⁶ tvoří mladí lidé až 20 % světových mezinárodních příjezdů. Ve svém výzkumu jsem se zaměřila především na cestování portugalských studentů cestovního ruchu do České republiky, jejich znalosti o dané destinaci, a naopak. Z výše uvedených grafů je patrné, že tyto dvě země nespádají do vzájemných tradičních destinací, přitom o ně respondenti jeví zájem. Mají povědomí o tom, jaké atraktivity daná země nabízí, ale v oblastech mimo cestovní ruch už mají větší či menší mezery.

Díky celkovému potenciálu cestovního ruchu je Portugalsko zemí, kde lze strávit příjemnou aktivní i odpočinkovou dovolenou. Svým návštěvníkům z celého světa nabízí ohromné bohatství, množství kulturních památek, krásnou přírodu a pohodovou atmosféru. Ať už sem zavítá kdokoli, nejenže bude vřele přijat, ale pokaždé zde objeví něco, co ho překvapí. Národní kuchyní počínaje a místními festivaly konče.

⁶ ŠINDELÁŘOVÁ, Lenka . Youth Travel - mladí cestovatelé. *Cestovatel* [online]. 2007, [cit. 2010-05-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.cestovatel.cz/clanky/youth-travel-mladi-cestovatele/>>.

Zdroje

Seznam citovaných zdrojů

(1) MAAS, Winfried; BENTHUES, Anne; NEUBERT/SCIENCE COM, Hans-Joachim . *100 nejkrásnějších měst světa*. Čestlice : Rebo Productions CZ, spol s r. o., 2002. 208 s. ISBN 80-7234-266-5.

(2) SKALICKÝ, Jaroslav. Algarve. *Země světa*. Květen 2006, 5, s. 23-25. ISSN 1213-8193.

(3) ŠMÍD, Jan. *Jak jsme pili portské*. Ostrava-Mariánské Hory : Anagram, 2004. 157 s. ISBN 80-7342-036-8.

(4) KING, John ; WILKINSON, Julia. *Portugalsko*. Praha : Svojtka & Co., 2004. 508 s. ISBN 80-7237-898-8.

[5] *Café Portugal* [online]. c2009 [cit. 2010-04-25]. Zajímavosti. Dostupné z WWW: <<http://www.cafeportugal.cz/zajimavosti/>>.

(6) PETRŽELKA, Alexandr. *Jak jsem se stal Portugalcem*. Praha : Panorama, 1980. 168 s.

[7] SEBELOVÁ, Kateřina. Poselství z Fátimy - 90 let od tajemného zjevení. *Velká Epoque* [online]. 2007-05-18, 4, [cit. 2010-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.velkaepocha.sk/200705182562/Poselstvi-z-Fatimy-90-let-od-tajemneho-zjeveni.html>>.

(8) KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha : Lidové noviny, s.r.o., 2007. 672 s. ISBN 978-80-7106-903-4.

Seznam knižních zdrojů

ANDREONE, Franco. *Přírodní divy Evropy*. [s.l.] : Solvart, s. r. o., 2006. 271 s. ISBN 80-7209-833-0.

BURIAN, Jan. *Výlet do Portugalska : aneb Poetický průvodce na cestu tam i zpátky*. Praha : PRIMUS, 2005. 248 s. ISBN 80-86207-66-8.

DUNLOP, Fiona. *Portugalsko*. Brno : Computer Press, a.s., 2005. 272 s. ISBN 978-80-251-1627-2.

FAGET, Jochen. *Evropská města snů*. Praha : Frotuna Print Praha, 2000. Lisabon, s. 236-249. ISBN 80-86144-47-X.

FERREIRA DE ALMEIDA, João, et al. *A Portrait of Portugal*. Portugal : Instituto Camões, Círculo de Leitores, Temas & Debates, 2007. 352 s. ISBN 978-972-566-258-8.

HUDSON, Rey, et al. *Geographica : Velký ilustrovaný atlas světa s přehledem zemí*. Praha : Slovart, s. r. o., 2006. 609 s. ISBN 80-7209-804-7.

KING, John ; WILKINSON, Julia. *Portugalsko*. Praha : Svojtka & Co., 2004. 508 s. ISBN 80-7237-898-8.

KLÍMA, Jan. Jaro v Alenteju. *Lidé a Země*. 04/2009, 58, 4, s. 106-112. ISSN 0024-2896.

KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha : Lidové noviny, s.r.o., 2007. 672 s. ISBN 978-80-7106-903-4.

MAAS, Winfried; BENTHUES, Anne; NEUBERT/SCIENCE COM, Hans-Joachim . *100 nejkrásnějších měst světa*. Čestlice : Rebo Productions CZ, spol s r. o., 2002. 208 s. ISBN 80-7234-266-5.

PETRŽELKA, Alexandr. *Jak jsem se stal Portugalcem*. Praha : Panorama, 1980. 168 s.

ŠILHAN, Filip . *Portugalsko*. Praha : FISCHER, 1998. 112 s.

ŠMÍD, Jan. *Jak jsme pili portské*. Ostrava-Mariánské Hory : Anagram, 2004. 157 s. ISBN 80-7342-036-8.

VINCENT, Mary; STRADLING, R.A. *Svět Španělska & Portugalska*. Praha : Euromedia Group, s.s., 1997. 240 s. ISBN 80-7176-574-0.

ŽÁKOVÁ, Miluše. *Portugalsko. Země světa*. Květen 2006, 5, s. 2-57. ISSN 1213-8193.

Seznam elektronických zdrojů

Fado : the people's soul [online]. 2009 [cit. 2010-05-11]. Genesis of the different forms of Fado. Dostupné z WWW: <<http://paginas.fe.up.pt/~fado/eng/index-eng.html>>.

AUBRECHT, Richard . Reconquista. *Válka* [online]. 01.02.2006, [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.valka.cz/clanek_11435.html>.

HOUSER, Pavel. Zámorské objevy - pokračování křížových výprav?. *Science World* [online]. 25.10.06, [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://scienceworld.cz/historie/zamorske-objevy-pokracovani-krizovych-vyprav-1253>>.

LEONTIYEVA, Yana. Imigranti v ČR - jsou přínosem nebo zátěží?. *Socioweb* [online]. 12/2009, [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=330&lst=105>>.

Central Intelligence Agency [online]. 2002 [cit. 2010-04-15]. The World Factbook. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/po.html>>.

Portugal Virtual [online]. [cit. 2010-04-24]. About Pousadas of Portugal. Dostupné z WWW: <<http://www.portugalvirtual.pt/pousadas/legacy.html>>.

Visit Portugal [online]. c2008 [cit. 2010-04-24]. Climate. Dostupné z WWW: <<http://www.visitportugal.com/NR/exeres/B40FAE3-A467-48AD-8392-7CED948CDA61,frameless.htm>>

Travel in Portugal [online]. c2010 [cit. 2010-04-25]. Porto. Dostupné z WWW: <<http://www.travel-in-portugal.com/Porto/>>.

Portugalsko.name [online]. [cit. 2010-04-25]. Porto. Dostupné z WWW: <<http://www.portugalsko.name/porto.html>>.

Café Portugal [online]. c2009 [cit. 2010-04-25]. Zajímavosti. Dostupné z WWW: <<http://www.cafeportugal.cz/zajimavosti/>>.

Euroskop [online]. c2005 [cit. 2010-05-07]. Portugalsko. Dostupné z WWW:
<<http://www.euroskop.cz/415/sekce/zakladni-informace/>>.

Visit Portugal [online]. c2008 [cit. 2010-05-10]. Festival of Our Lady in Sorrow.
Dostupné z WWW: <<http://www.visitportugal.com/NR/exeres/40D3EEB2-1E35-4C76-9B1C-596B5BDFF921,frameless.htm>>.

PORUBCOVÁ, Daniela. *Instituto Portuges* [online]. 2010-05-10 [cit. 2010-05-11].
Azulejos. Dostupné z WWW:
<http://www.brasil.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=75&Itemid=101>.

Background [online]. [cit. 2010-05-12]. Instituto Politécnico de Viana do Castelo.
Dostupné z WWW: <http://portal.ipvc.pt/portal/page/portal/ipvc_en>

Portuguese language guide [online]. c2010 [cit. 2010-05-12]. Portuguese language
history. Dostupné z WWW:
<<http://www.portugueselanguageguide.com/portuguese/facts/history/>>.

SEBELOVÁ, Kateřina. Poselství z Fátimy - 90 let od tajemného zjevení. *Vel'ká
Epocha* [online]. 2007-05-18, 4, [cit. 2010-05-12]. Dostupný z WWW:

Portugal info [online]. [cit. 2010-05-16]. Portugal wines. Dostupné z WWW
: <<http://www.portugal-info.net/wines/port.htm>>

Algarve golf [online]. 2002 [cit. 2010-05-16]. Algarve golf. Dostupné z WWW
: <<http://www.algarve-golf.com/>>.

Portugalsko info [online]. [cit. 2010-05-16]. Portugalsko - rostliny. Dostupné z WWW
: <http://www.portugalsko.info/zeme_kapitola.php?klic=1283>.